

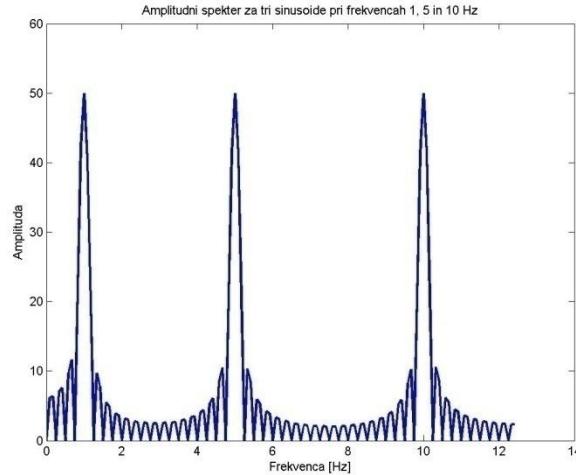
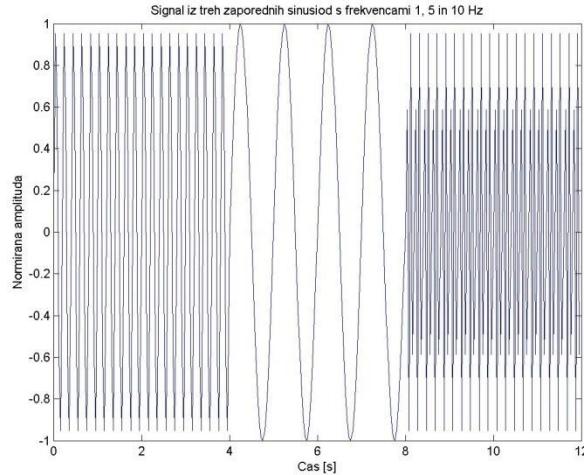
Frekvenčna analiza nestacionarnih signalov

UPORABNOST FOURIEROVE FREKVENČNE TRANSFORMACIJE

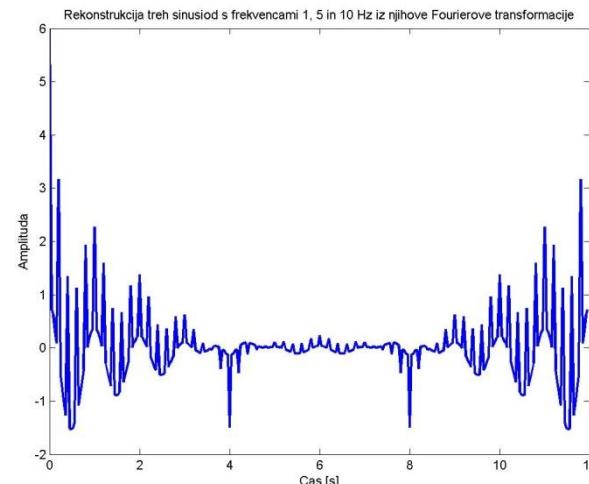
- Osnovno področje uporabe – prikaz stacionarne frekvenčne vsebine signalov ali slik:
  - **UPOŠTEVATI:** FFT vedno pokaže frekvence sinusoid, ki se v povprečju najbolje prilegajo obdelanemu signalu ali sliki
  - **PAZITI:** FFT poleg tega razliva frekvence, ki ne sovpadajo z diskretno razdelitvijo frekvenčnega prostora
- Kaj pokaže Fourierova analiza signala, ki ima v zaporednih časovnih intervalih različne frekvenčne vsebine?
  - Ostanimo pri monokomponentnih signalih, tako da bo v vsakem trenutku prisotna samo ena frekvenca nihanja.
$$\sin(10\pi n/25), \quad n=0, \dots, 99$$
  - Primer: $x(n) = \begin{cases} \sin(2\pi n/25), & n=100, \dots, 199 \\ \sin(20\pi n/25), & n=200, \dots, 299 \end{cases}$
  - Vzorčevalna frekvenca je v tem primeru 25 Hz, frekvence sinusoid v treh zaporednih intervalih pa 5 Hz, 1 Hz in 10 Hz.

Rezultat Fourierove analize za signal s tremi različnimi sinusiodami v zaporednih časovnih intervalih

- Izvorna oblika signala in njegova

- Inverzna transformacija **amplitudnega dela** dobljene frekvenčne transformirane – razlika proti izvornemu signalu je očitna in se pojavlja zaradi nestacionarnosti signala, katerega frekvenčna vsebina se spreminja s časom:

FREKVENČNA ANALIZA NESTACIONARNIH SIGNALOV IN POJEM TRENUTNE FREKVENCE

- Pri nestacionarnih signalih se frekvenčna vsebina spreminja s časom.
- Če hočemo frekvenčno analizirati takšne signale, moramo za različne časovne trenutke dobiti različne frekvenčne slike.
- Pri stacionarnih signalih smo imeli opravka s frekvencami, tj. sinusoidami, ki so se raztezale skozi ves čas opazovanja nespremenjene, pri nestacionarnih signalih pa lahko posamezna frekvenčna vsebina traja le kratek čas.
- Govorimo o **trenutni frekvenci** (*instantaneous frequency*).
- Trenutna frekvenca ω_t je definirana kot odvod signalove faze po času:

$$\omega_t = \frac{d\Phi}{dt}$$

če velja, da lahko signal $x(t)$ zapišemo kot $x(t) = A(t)e^{-j\Phi(t)}$.

- Tak zapis signala imenujemo analitični signal, ki ga dobimo s pomočjo Hilbertove transformacije.

FREKVENČNA ANALIZA NESTACIONARNIH SIGNALOV (2)

- Trenutno frekvenčno vsebino nestacionarnih signalov lahko računamo iz teoretičnih izhodišč s pomočjo Hilbertove transformacije in odvoda faze.
- V praksi pa so se bolj uveljavile druge metode, ki tudi računajo trenutno frekvenčno vsebino signalov:
  - kratkočasovna Fourierova transformacija (*short-time Fourier transform*, STFT)
  - Wigner-Villeova transformacija in njene izvedenke (*Wigner-Ville transform*, WV)
  - valčna transformacija (*wavelet transform* – WT)
  - izkustvena dekompozicija (*empirical mode decomposition*, EMD) itd.

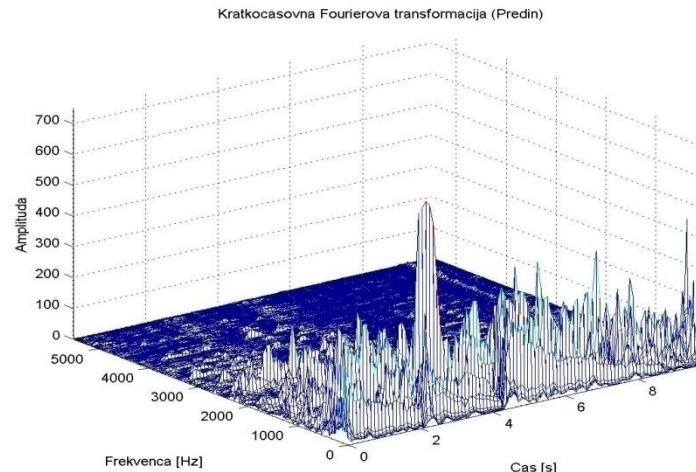
Kratkočasovna Fourierova transformacija

KRATKOČASOVNA FOURIEROVA TRANSFORMACIJA

- Ugotavljanje frekvenčne vsebine, spremenjajoče se skozi čas:
  - če signali niso stacionarni – se torej po frekvenčni vsebini spremenjajo skozi čas, FFT pokaže stacionarno frekvenčno sliko
  - pri nestacionarnih signalih je ta za posamezne trenutke napačna
  - IZBOLJŠAVA: signal razrežemo na krajše odseke in vsakega posebej obdelamo s FFT
  - na ta način pridemo do kratkočasovne Fourierove transformacije (*short-time Fourier transform, STFT*)
  - razrez signala na krajše odseke opravimo s t. i. okni (*windowing*); če vzorcev pri izrezu ne spremojmo po vrednosti, govorimo o pravokotnem oknu (*rectangular window*)
  - rezultat STFT je dvodimensionalen: predstavitev naniza frekvenčne transformiranke skozi čas
  - Zato govorimo o časovno-frekvenčni predstavitvi (*time-frequency representation*)
- Primer za glasbeni posnetek (naslednja prosojnica).

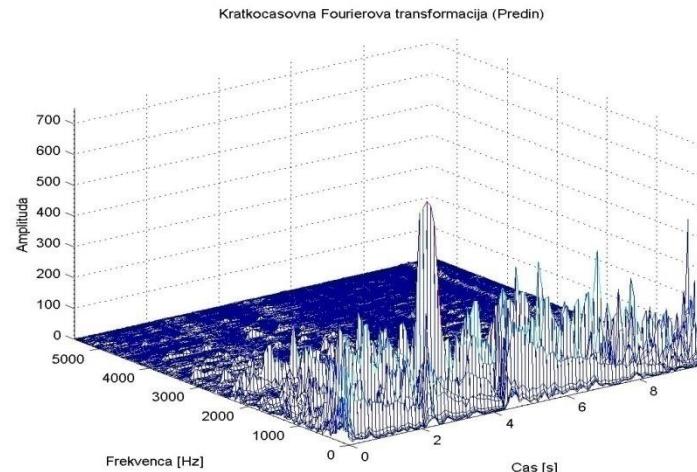
Kratkočasovna Fourierova transformacija (STFT)

- Celotni signal razrežemo na odseke (z okni):
  - MOŽNOSTI: okna se lahko stikajo ali pa se celo delno prekrivajo
  - IZRAČUN: za vsako okno izračunamo FFT in rezultat vpišemo vzdolž y -osi ob trenutku, ki pomeni lego okna v času (recimo središče okna)
  - PAZITI: širina okna in vzorčevalna frekvenca odrejata frekvenčno ločljivost in ta je za celotno predstavitev STFT enaka – različno ločljivost uvaja šele pristop z valčno transformacijo (*wavelet transform*), dobro znano s področja kompresije slik
- Primer:
  - vzemimo glasbeni signal, ki je vzorčen s $f_{vz} = 44100$ Hz (zapis na zgoščenki)
  - okna se naj ne prekrivajo in naj bodo dolga 0,1 s, torej $N_i = 4410$ vzorcev
  - FREKVENČNA LOČLJIVOST: $f_{vz}/N_i = 10$ Hz

Kratkočasovna Fourierova transformacija (STFT)

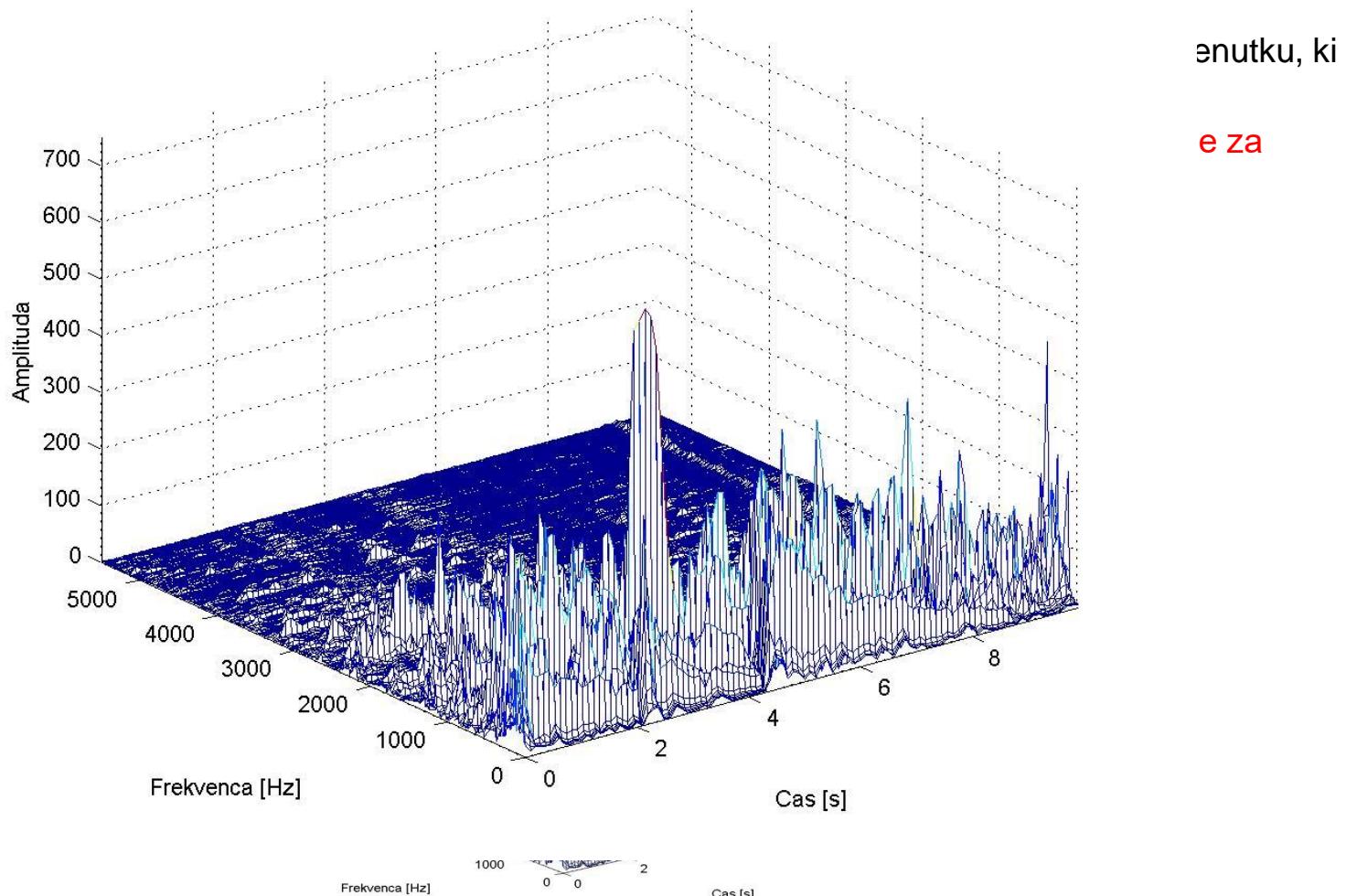
- Celotni signal razrežemo na odseke (z okni):
  - MOŽNOSTI: okna se lahko stikajo ali pa se celo delno prekrivajo
  - IZRAČUN: za vsako okno izračunamo FFT in rezultat vpišemo vzdolž y -osi ob trenutku, ki pomeni lego okna v času (recimo središče okna)
  - PAZITI: širina okna in vzorčevalna frekvenca odrejata frekvenčno ločljivost in ta je za celotno predstavitev STFT enaka – različno ločljivost uvaja šele pristop z valčno transformacijo (*wavelet transform*), dobro znano s področja kompresije slik
- Primer:
  - vzemimo glasbeni signal, ki je vzorčen s $f_{vz} = 44100$ Hz (zapis na zgoščenki)
  - okna se naj ne prekrivajo in naj bodo dolga 0,1 s, torej $N_i = 4410$ vzorcev
  - FREKVENČNA LOČLJIVOST: $f_{vz}/N_i = 10$ Hz

Kratkočasovna Fourierova transformacija (STFT)

- C

Kratkocasovna Fourierova transformacija (Predin)

RAČUNANJE STFT

- Zvezna kratkočasovna Fourierova transformacija je definirana kot:

$$\text{STFT}[x(t)] = X(\tau, \omega) = \int_{-\infty}^{\infty} x(t)w(t-\tau)e^{-j\omega t} dt$$

pri čemer pomeni $w(t)$ **okensko funkcijo**.

- Podobno lahko zapišemo diskretno STFT, če je dolžina okna N :

$$\text{STFT}[x(n)] = X(m, k) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x(n)w(n-m)e^{-j\frac{2\pi}{N}k(n)}$$

- S kvadriranjem vrednosti amplitudnih spektrov v STFT pridemo do t. i. **spektrograma**:

$$\text{spektrogram}[x(t)] = |X(\tau, \omega)|^2 \quad \text{zvezni}$$

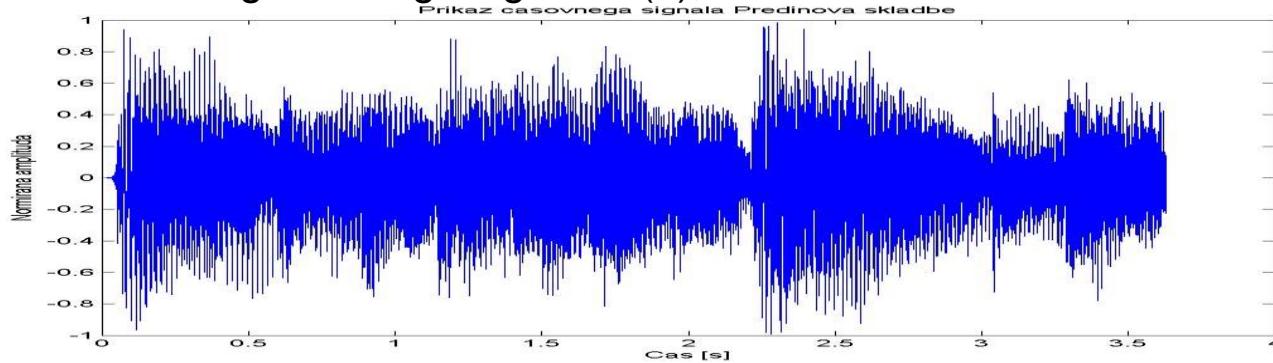
$$\text{spektrogram}[x(n)] = |X(m, k)|^2 \quad \text{diskretni}$$

- Integriranje zveznih frekvenčnih transformirank skozi čas vodi do zvezne Fourierove transformiranke:

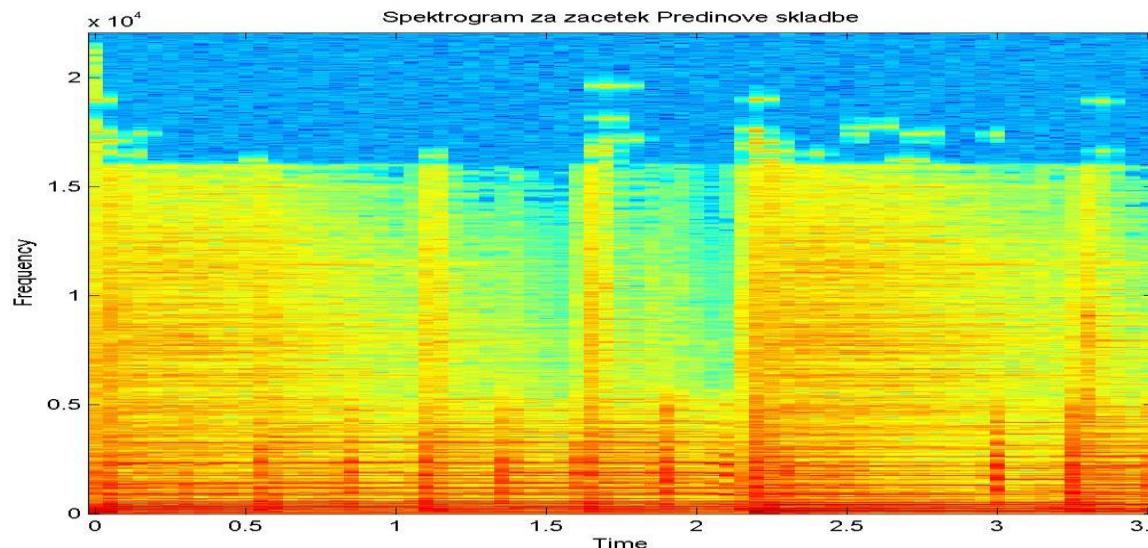
$$X(\omega) = \int_{-\infty}^{\infty} X(\tau, \omega) d\tau$$

Primer spektrograma za glasbeni signal

- Vzemimo odsek glasbenega signala $x(n)$, $n=0, \dots, 159999$:

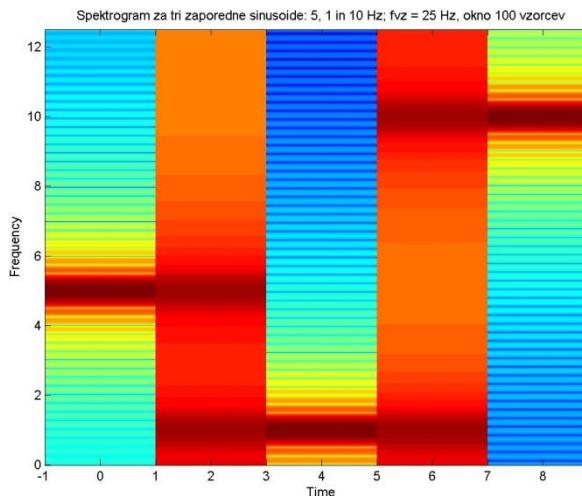
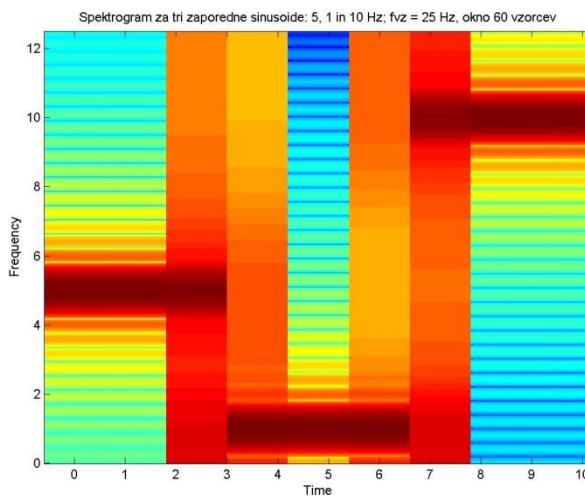
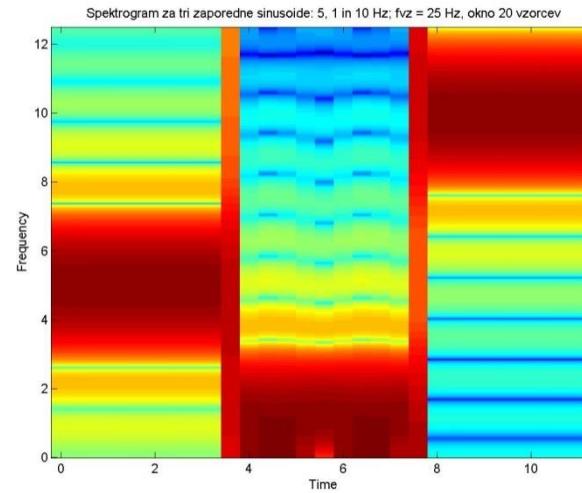
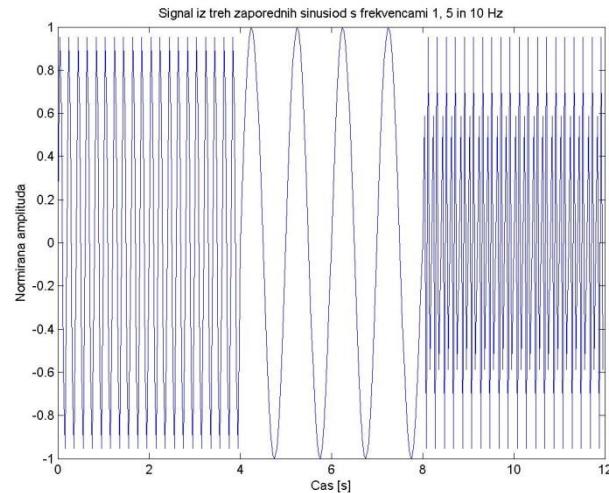

- Za ta signal izračunamo spektrogram pri $f_{vz} = 44100$ Hz, $N_w = 4410$, polovično prekrivanje oken $\rightarrow$ frekvenčna ločljivost: 10 Hz
- Funkcija v MATLAB-u: [SPECGRAM\(x,dolz_FFT,f_vz,dolz_w,prekrivanje\)](#)

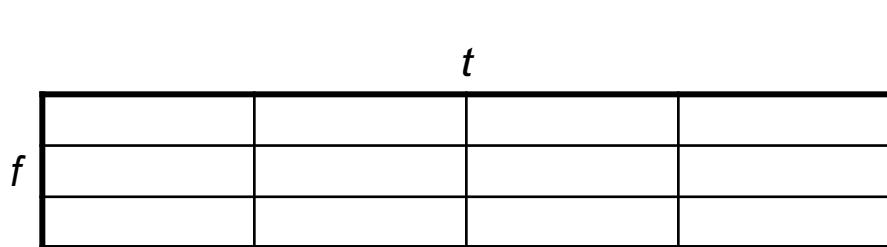
Primer spektrograma za tri zaporedne sinusoide

- Vzemimo signal $x(n)$: $\sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; $\sin(2\pi n/25)$, $n=100, \dots, 199$; $\sin(20\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$
- Tvorimo spektrograme s Hannovimi okni dolžin 20, 60 in 100 vzorcev ter polovičnim prekrivanjem:

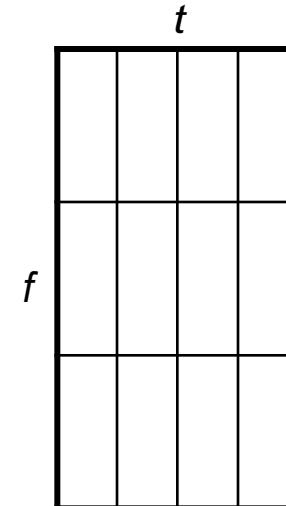

PRINCIP NEDOLOČENOSTI PRI STFT

- S spremenjanjem dolžine okna spremojemo frekvenčno ločljivost f_{vz}/N_w .
- Oblika okna vpliva na t. i. **princip nedoločenosti** in na rezultate v okolici večjih nestacionarnosti (preskokov frekvenčne vsebine).
- Nedoločenost pravi, da pri STFT ne moremo hkrati povečevati časovne in frekvenčne ločljivosti. Časovno ločljivost določa dolžina okna N_w . Ločljivost je tem večja, čim krajše je okno (manjši N_w). Pri enaki vzorčevalni frekvenci pa pomeni krajše okno slabšo frekvenčno ločljivost.

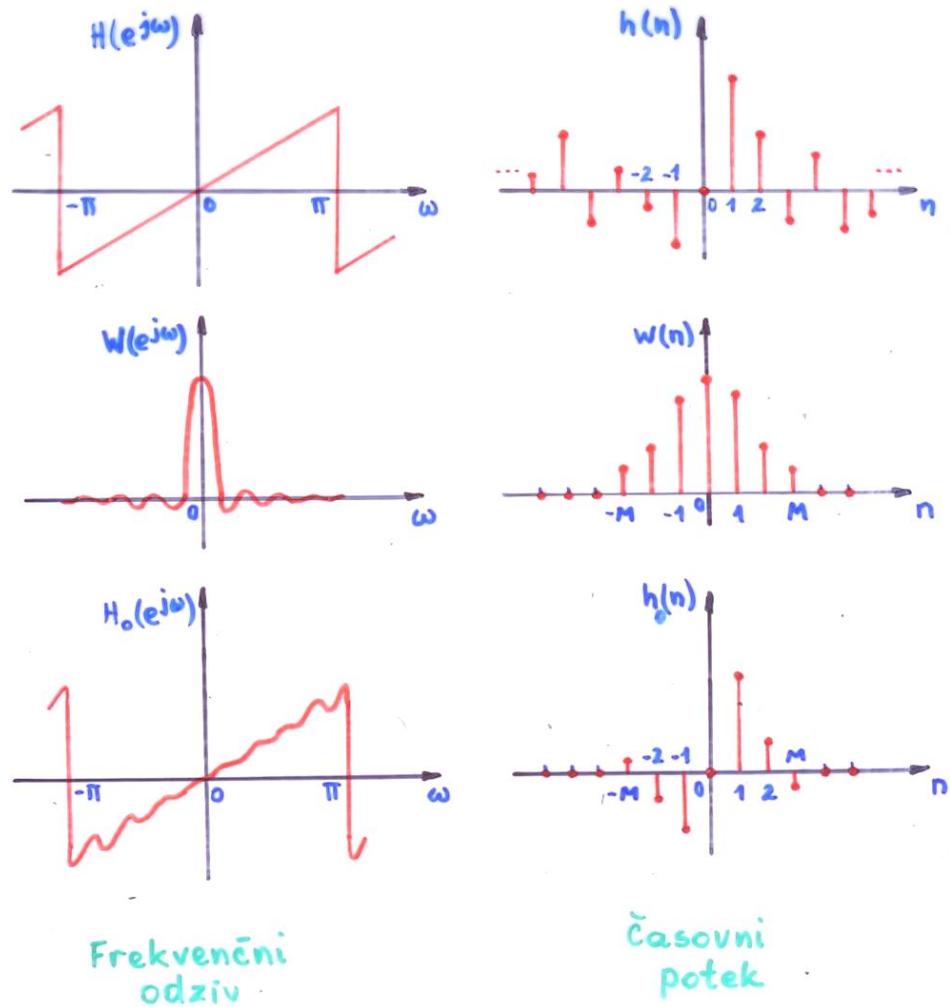
Manjša časovna in večja frekvenčna ločljivost

Večja časovna in manjša frekvenčna ločljivost

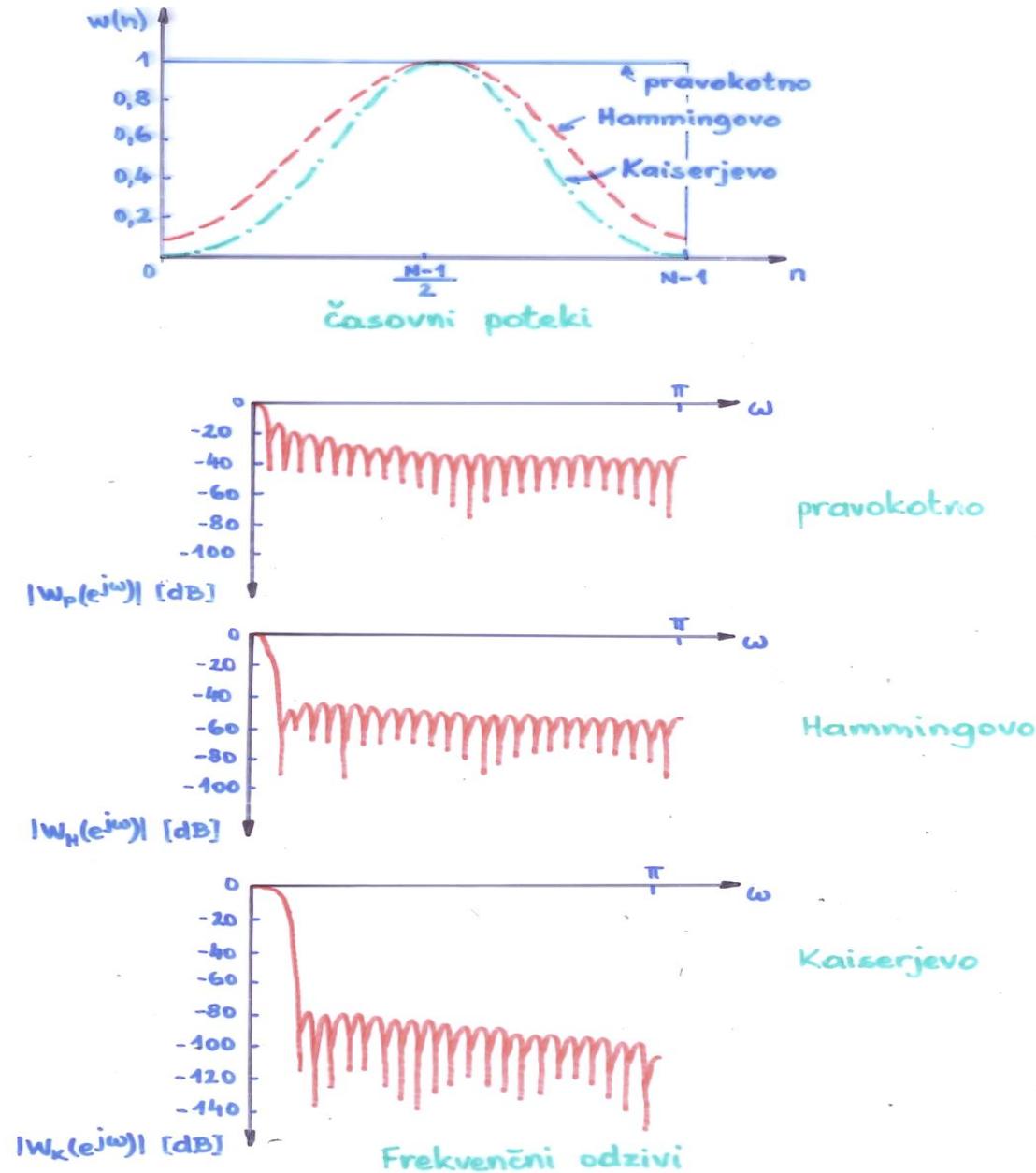
VPLIV OKENSKIH FUNKCIJ

- Obstajajo različne okenske funkcije $w(n)$, s katerimi množimo signale. Njihov namen je izrezati del signala.
- Pravokotno okno (*rectangular window*) odreže signalne vzorce zunaj svojega definicijskega območja. Ob tem lahko na začetku in koncu okna nastanejo nenadni skoki signala, ki povzročijo t. i. Gibbsov pojav (frekvenčno popačitev signala).

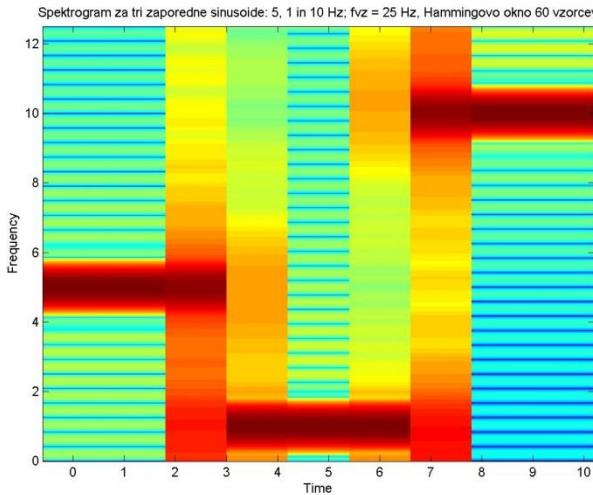
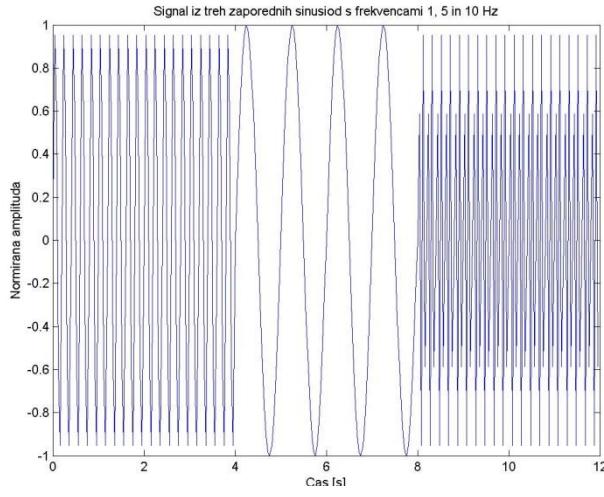
VPLIV OKENSKIH FUNKCIJ (2)

- Okenska funkcija $w(n)$ množi signal v časovnem prostoru oziroma s svojo frekvenčno podobo konvolvira njegov frekvenčni odziv.
- Idealno okno bi zato moralo imeti frekvenčni odziv v obliki Diracovega impulza, kar bi bilo mogoče le, če bi bilo okno neskončno dolgo.
- Realno izvedljiva okna so tem boljša, čim ožji je nizko prepustni pas njihovega frekvenčnega odziva in čim manj so prisotne ostale frekvence (čim večje je dušenje višjih frekvenc).
- Ti dve zahtevi sta, žal, kontradiktorni. Najboljši kompromis da najustreznejše okno.

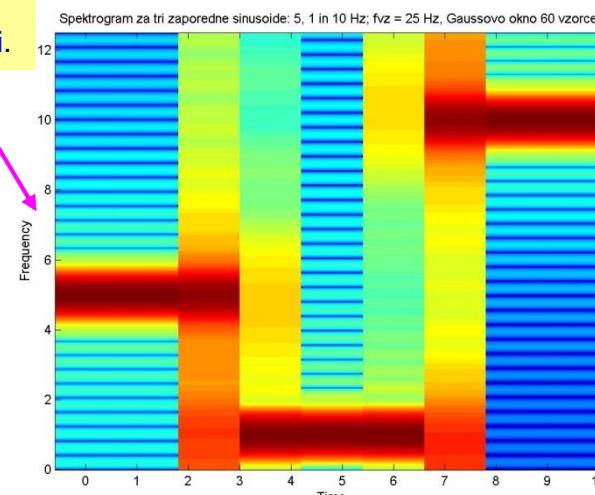
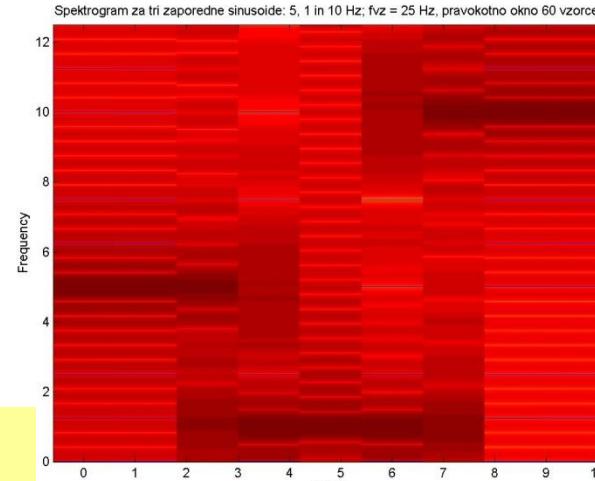

Primer spektrograma za tri zaporedne sinusoide pri različnih okenskih funkcijah

- Vzemimo signal $x(n)$: $\sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; $\sin(2\pi n/25)$, $n=100, \dots, 199$; $\sin(20\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$
- Spektrogrami s pravokotnim, Hammingovim in Gaussovim oknom, 60 vzorcev, polovično prekrivanje:

Gaussovo
okno vodi k t.
i. Gaborjevi
transformaciji.

INVERZ KRATKOČASOVNE FOURIEROVE TRANSFORMACIJE

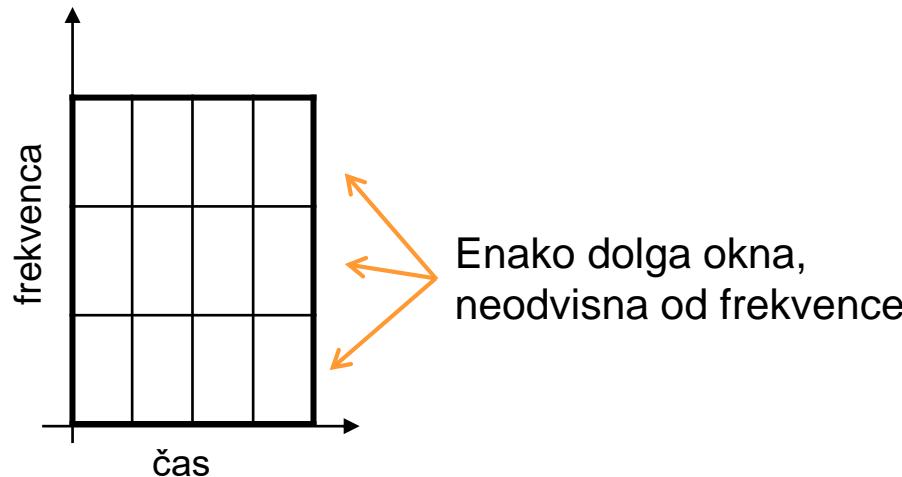
- Če je pri STFT uporabljeno pravokotno okno, dobimo z inverzno DFT za posamezne stolpce (delne frekvenčne transformiranke) iz STFT-predstavitev odseke originalnega signala. Upoštevati moramo le neprekrijoče se dele signala, če je bila STFT izračunana s prekrivanjem.
- Kadar uporabimo za računanje STFT nepravokotna okna (Hannovo, Hammingovo, Gaussovo, Kaiserjevo itd.), dobimo z inverzno DFT iz posameznih stolpcov zmnožke odsekov originalnega signala in uporabljenega okna. Vpliv okna nato odpravimo tako, da dobljeni rezultat delimo z vrednostmi vzorcev v oknu. Spet moramo paziti, da "zlepimo" le neprekrijoče se dele signala, kadar smo pri transformirjanju uporabili tehniko s prekrivanjem oken.
- Inverz STFT torej temelji na inverzni DFT in inverzni okenski funkciji.
- **PAZITE:** spektrogram pomeni kvadriran amplitudni spekter v STFT, zato njegov inverz ne vodi k originalnemu signalu, temveč k njegovi avtokorelaciji!

Časovno-merilna predstavitev

Valčna transformacija

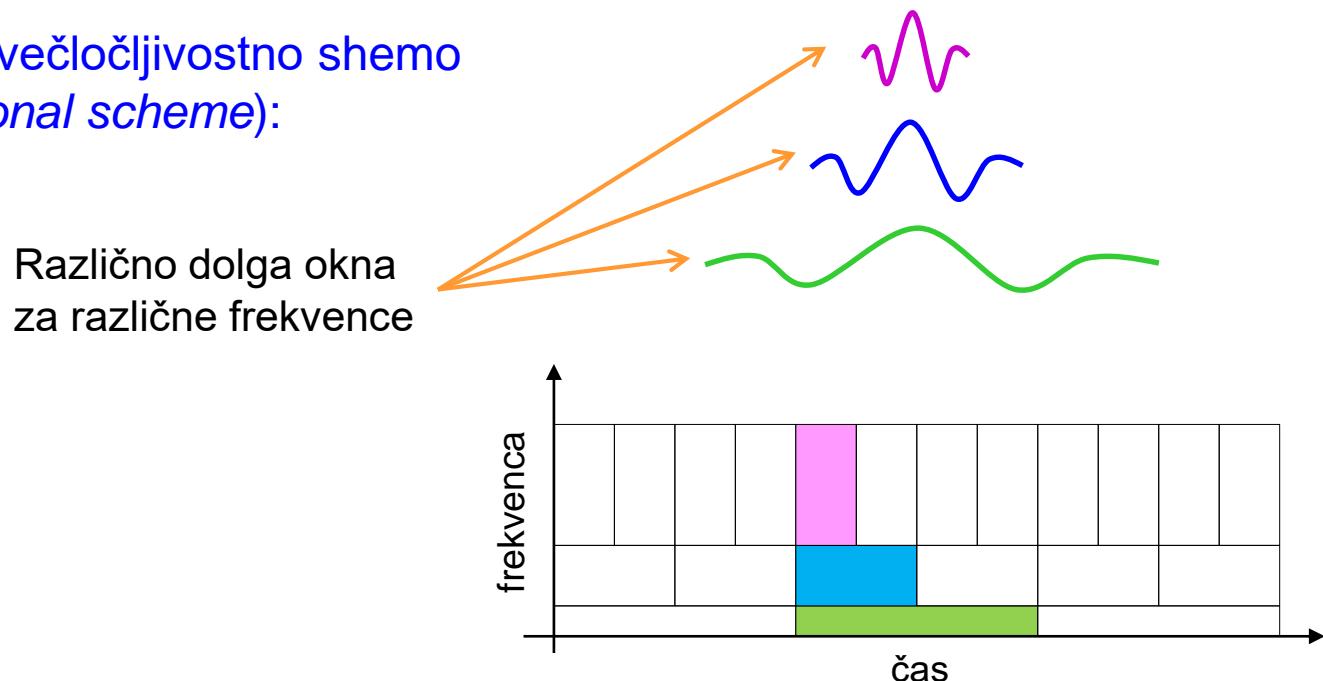
VEČLOČLJIVOSTNI PRISTOP

- Časovno-frekvenčne predstavitve temeljijo na kompromisni izbiri časovne in frekvenčne ločljivosti (princip nedoločenosti).
- Tako pri STFT kot pri Wigner-Villeu oz. Cohenovem razredu transformacij določamo obe ločljivosti z dolžino izbranih oken:
  - daljša okna pomenijo večjo frekvenčno, a manjšo časovno ločljivost.
- Pri posameznem izračunu je okno stalne dolžine, zato kaže ločljivost naslednjo podobo:

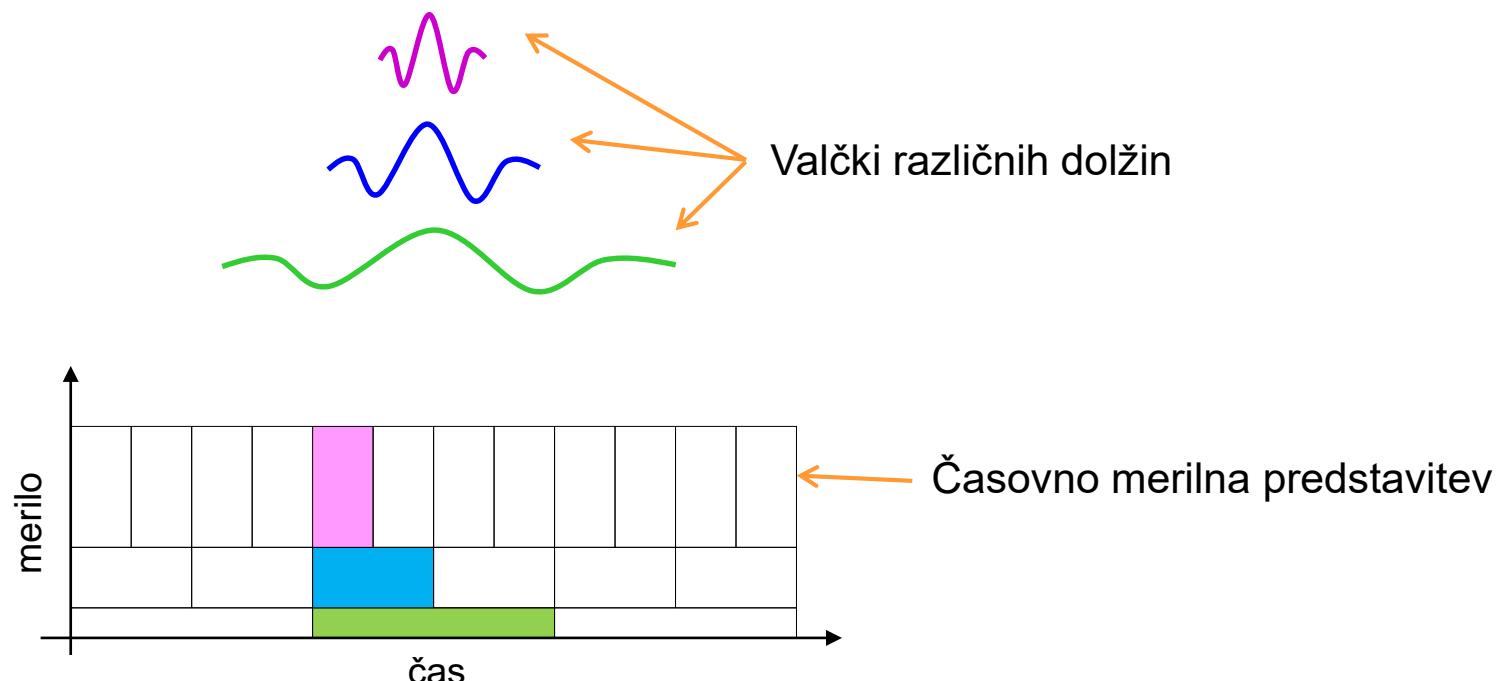
VEČLOČLJIVOSTNI PRISTOP (2)

- Če bi naredili več zaporednih časovno-frekvenčnih predstavitev z različno dolgimi okni, bi te imele frekvenčne ločljivosti sorazmerne dolžini okna: daljše okno – večja frekvenčna ločljivost.
- Tak pristop bi dal za vsako frekvenco več ločljivosti. Ali je to potrebno?
- Dejansko si želimo višje frekvence natančneje locirati v času, ker se hitreje spreminjajo, nižje frekvence pa obratno, da zagotovimo ločljivost z enako natančnostjo za vse frekvence.
- Tako dobimo večločljivostno shemo (*multiresolutional scheme*):

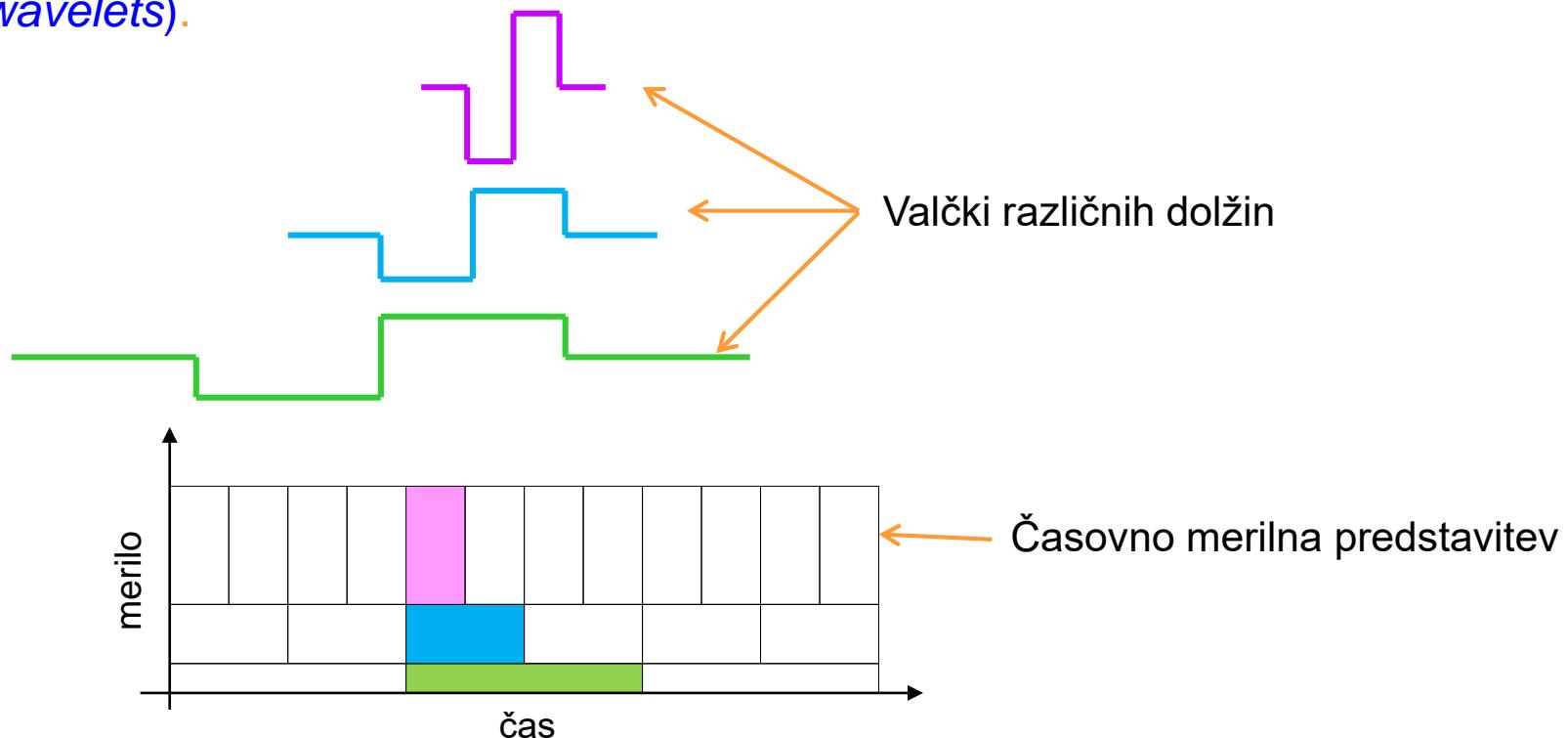
ČASOVNO-MERILNA PREDSTAVITEV IN VALČKI

- Uvedba večločljivostne sheme vodi k drugačni predstavitvi, ki je dobila ime časovno-merilna predstavitev (*time-scale representation*).
- Različne frekvenčne ločljivosti povezujemo z merilom (*scale*).
- Signala sedaj ne množimo z okni kakor pri časovno-frekvenčni predstavitvi, temveč ga konvolviramo s signalnimi oblikami, ki jim pravimo valčki (*wavelets*).

ČASOVNO-MERILNA PREDSTAVITEV IN VALČKI

- Uvedba večločljivostne sheme vodi k drugačni predstavitvi, ki je dobila ime časovno-merilna predstavitev (*time-scale representation*).
- Različne frekvenčne ločljivosti povezujemo z merilom (*scale*).
- Signala sedaj ne množimo z okni kakor pri časovno-frekvenčni predstavitvi, temveč ga konvolviramo s signalnimi oblikami, ki jim pravimo valčki (*wavelets*).

VALČNA TRANSFORMACIJA

- Časovno-merilno predstavitev dobimo po izračunu, ki se imenuje **valčna transformacija (wavelet transform)**:

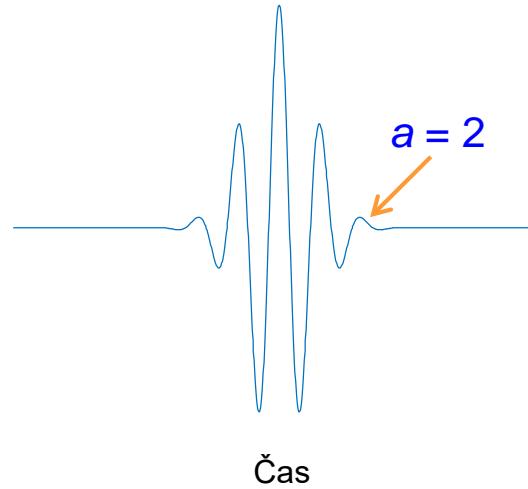
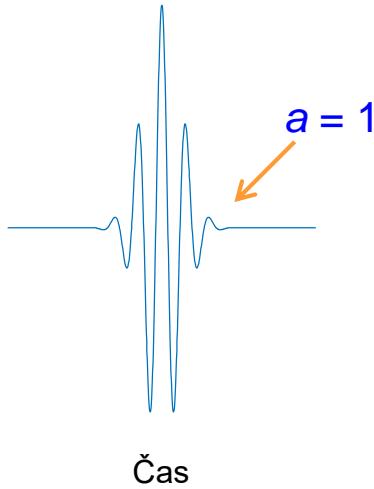
$$X_{VT}(t, a) = \frac{1}{\sqrt{|a|}} \int_{-\infty}^{\infty} x(\tau) \Psi^*(\frac{\tau-t}{a}) d\tau$$

pri čemer pomenijo:

- t – časovni premik
- a – merilo
- $\Psi((\tau-t)/a)$ – materinski oz. osnovni valček (*mother, basic wavelet*)
- Parametra t in a določata časovni položaj valčka glede na obdelovani signal in merilo, tj. razteg valčka.
- Parametra t in a se lahko zvezno spremojata, zato govorimo o **zvezni valčni transformaciji (continuous wavelet transform – CWT)**.
- Ko meritni parameter a povečujemo, valček raztegujemo (*dilation*).
- Pri vsaki kombinaciji premika in merila izračunamo s konvolucijo iz signala vrednost $X_{VT}(t, a)$. Te transformacijske vrednosti se imenujejo **valčni koeficienti (wavelet coefficients)**.

LASTNOSTI VALČKOV

- Primer valčkov pri merilih $a = 1$ in $a = 2$:

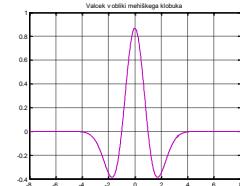
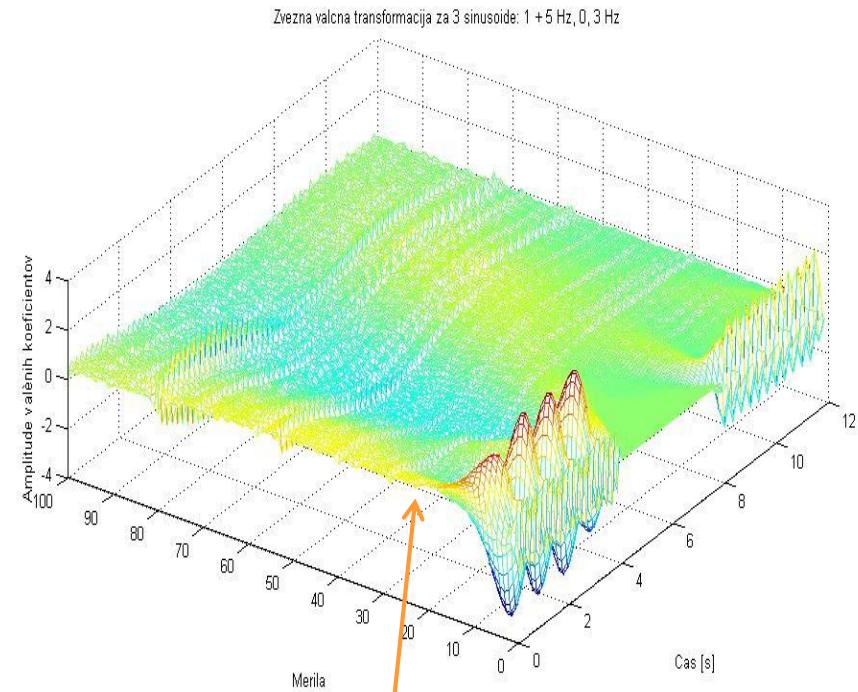
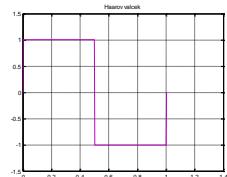
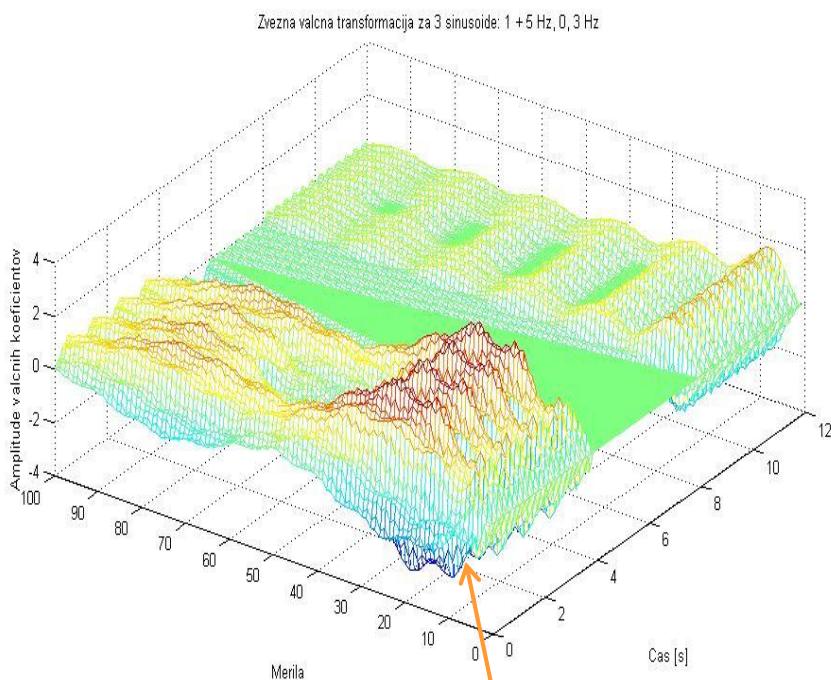

- Zvezni valčki so definirani z naslednjimi lastnostmi:
  - imajo končno definicijsko območje (končno dolžino)
  - njihova povprečna vrednost je enaka 0
  - njihova energija je normirana in enaka pri vseh merilih
  - zgoščeni so tako v času kot frekvencah – regularnost

Primer valčne transformacije za večkomponentni signal

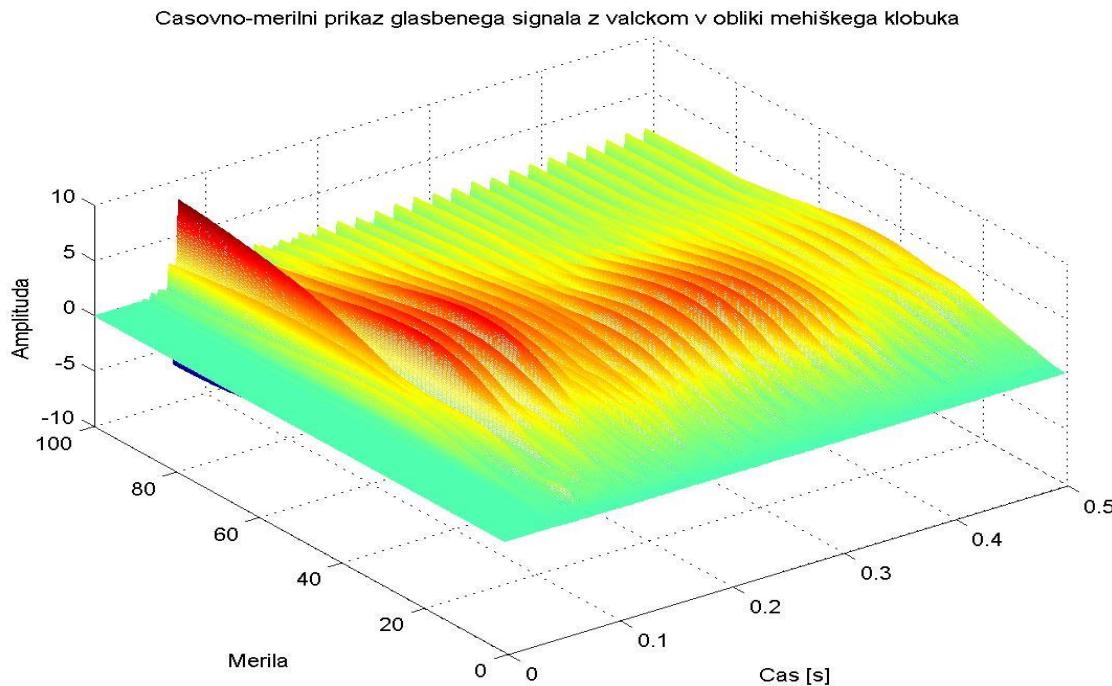
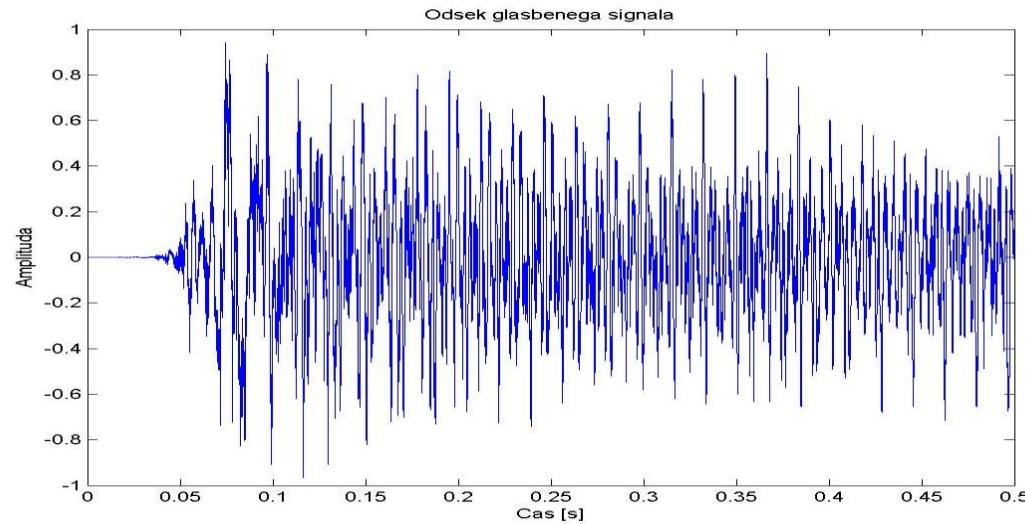
- Opazovani signal:

$$x(n) = \sin(10\pi n/25) + \sin(2\pi n/25), n=0, \dots, 99; 0, n=100, \dots, 199; \sin(6\pi n/25), n=200, \dots, 299$$

Valček v obliki mehiškega klobuka

Primer valčne transformacije za glasbeni signal

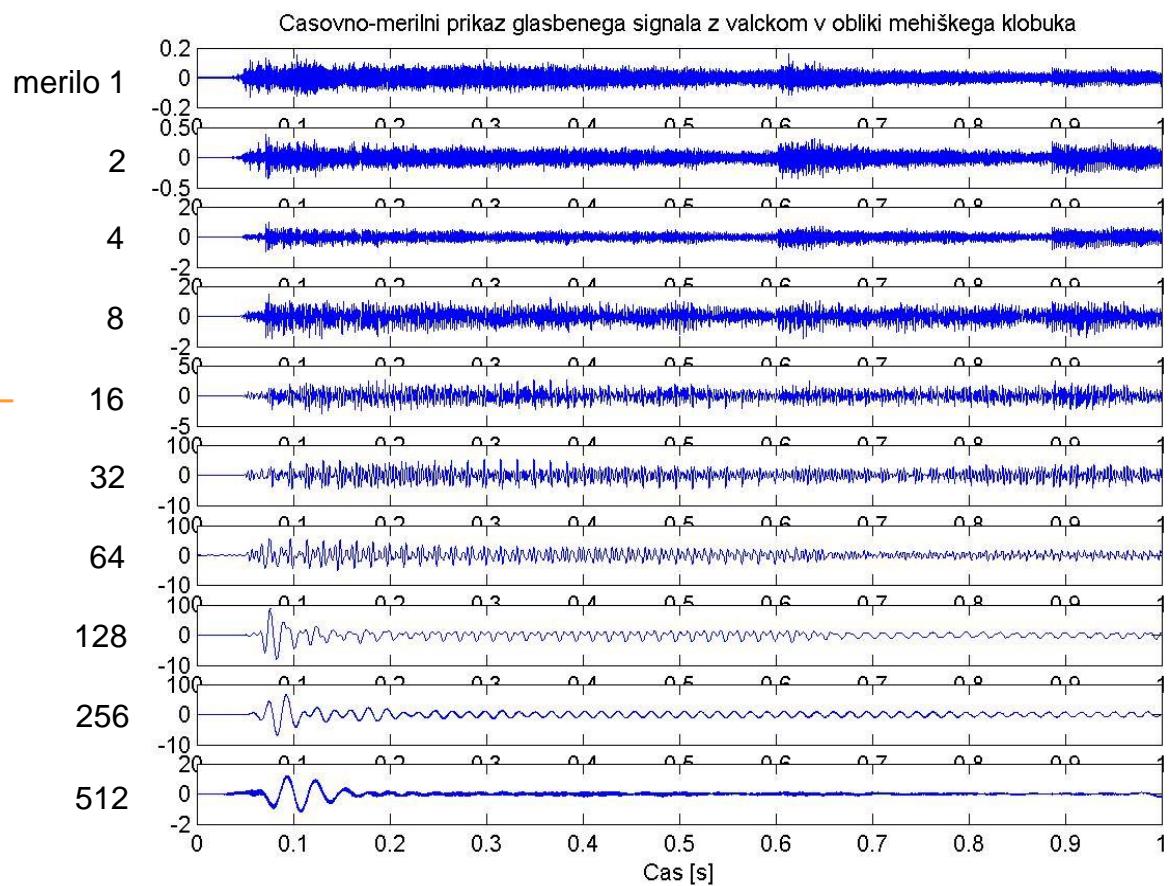

Primer valčne transformacije za glasbeni signal – diadična merila

- Pri uporabi valčne transformacije je običajno, da meril ne jemljemo po vrsti linearo.
- Če hočemo zaobjeti večji frekvenčni razpon, je primernejša diadična razporeditev meril 2^k :

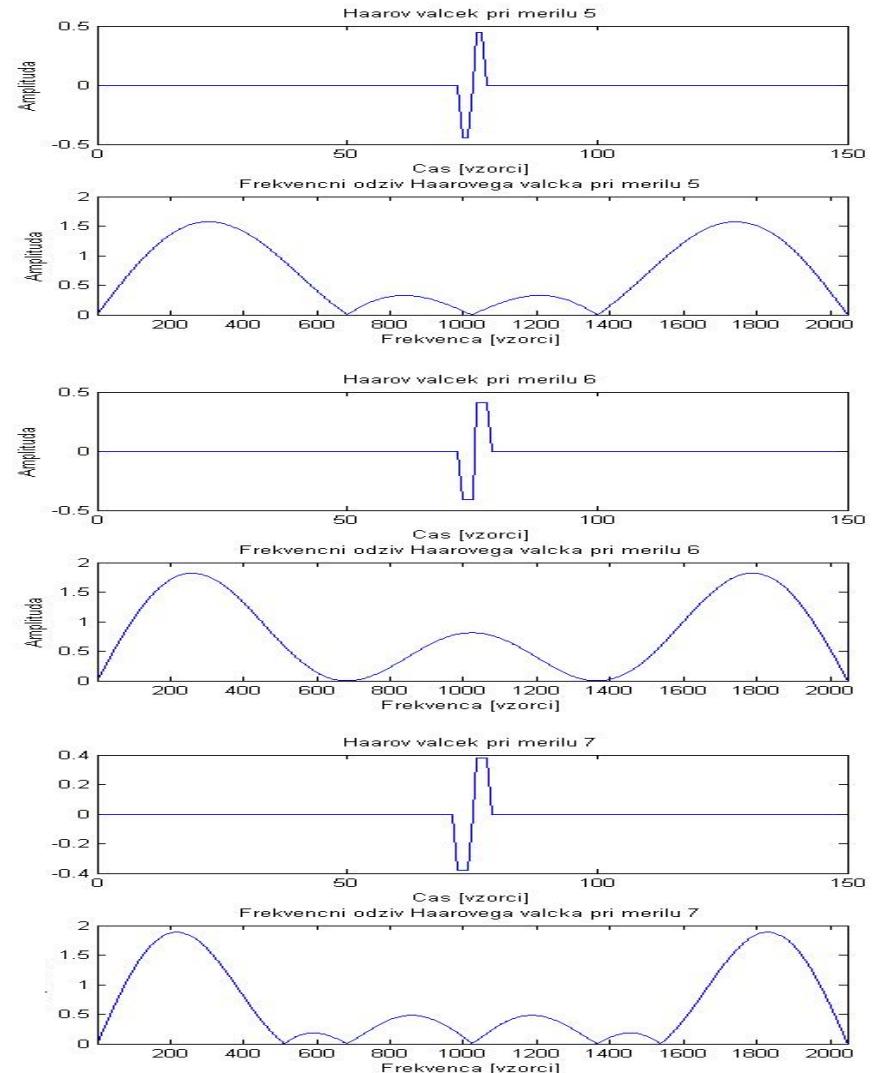
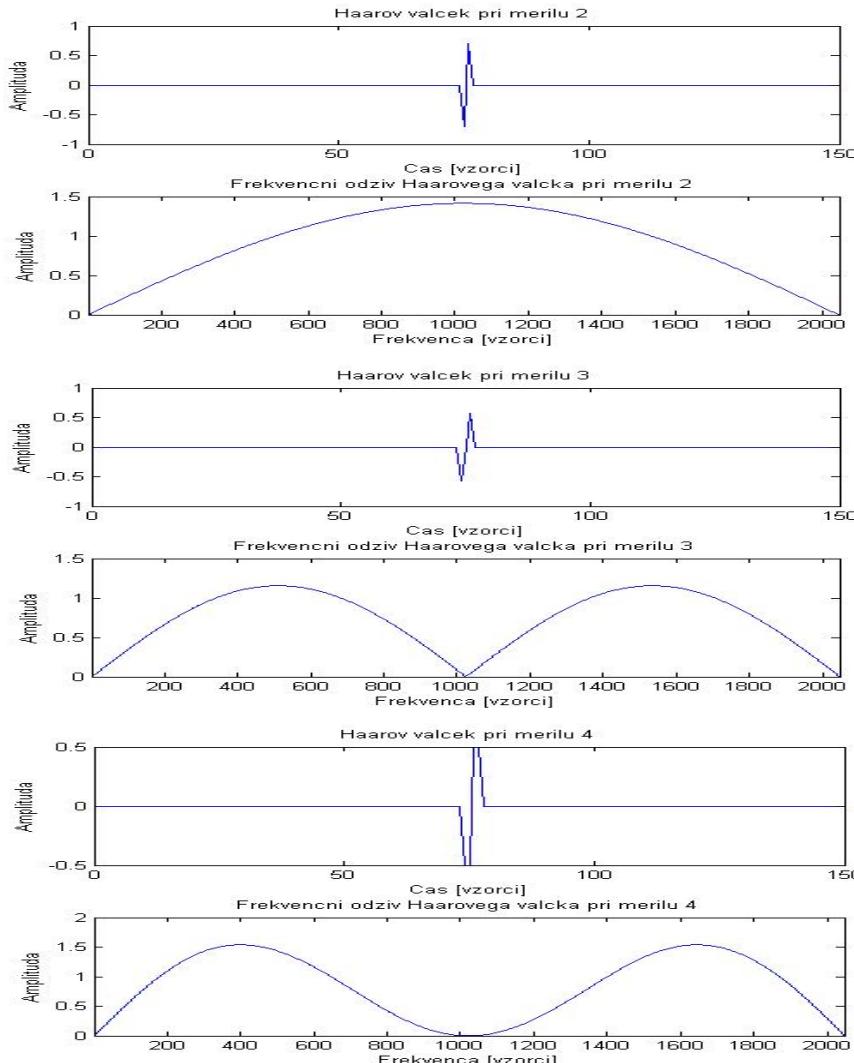
$$\frac{1}{\sqrt{2^k}} \Psi\left(\frac{\tau-t}{2^k}\right)$$

Valčna transformacija
glasbenega signala
s prejšnje prosojnice –
diadična merila

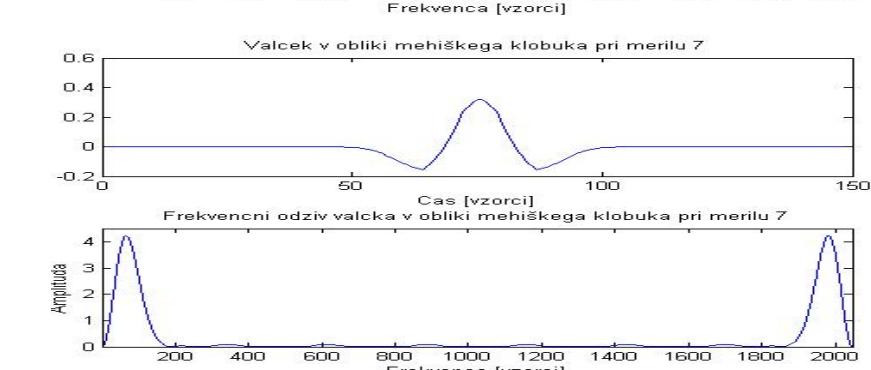
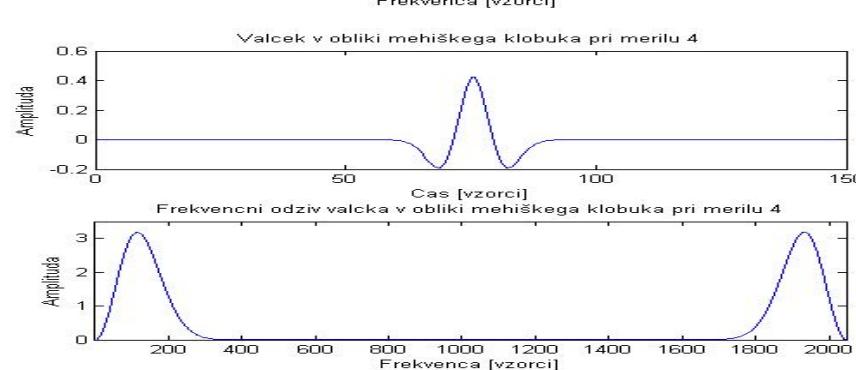
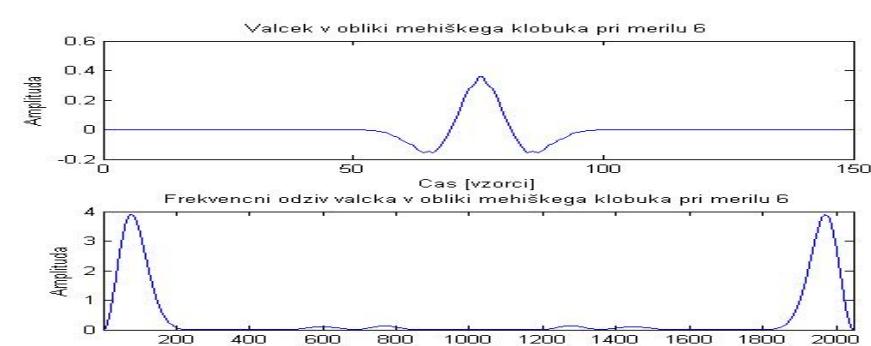
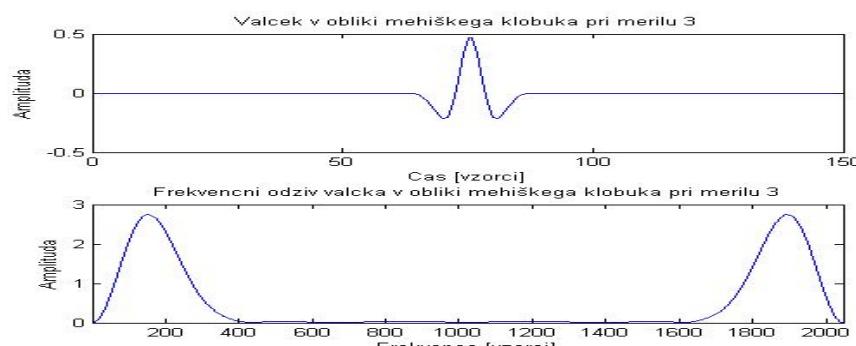
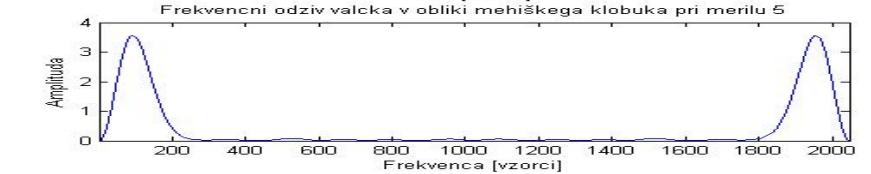
FREKVENČNI ODZIV VALČKOV

- Primer za Haarov valček pri merilih $a = 2, 3, 4, 5, 6$ in 7 :

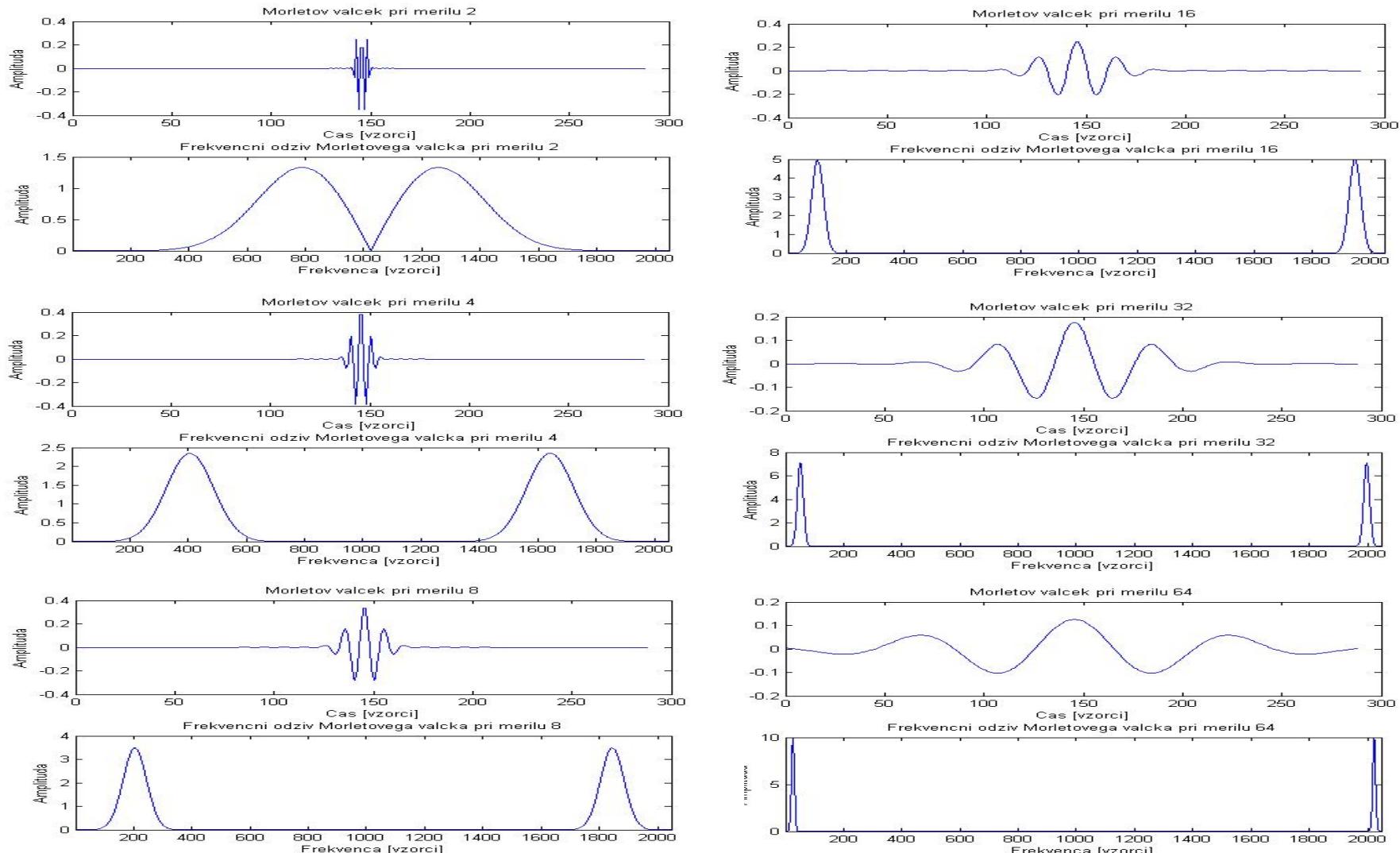
FREKVENČNI ODZIV VALČKOV (2)

- Primer za valček v obliki mehiškega klobuka pri merilih $a = 2, 3, 4, 5, 6$ in 7 :

FREKVENČNI ODZIV VALČKOV (3)

- Primer za Morletov valček pri diadičnih merilih $a = 2, 4, 8, 16, 32$ in 64 :

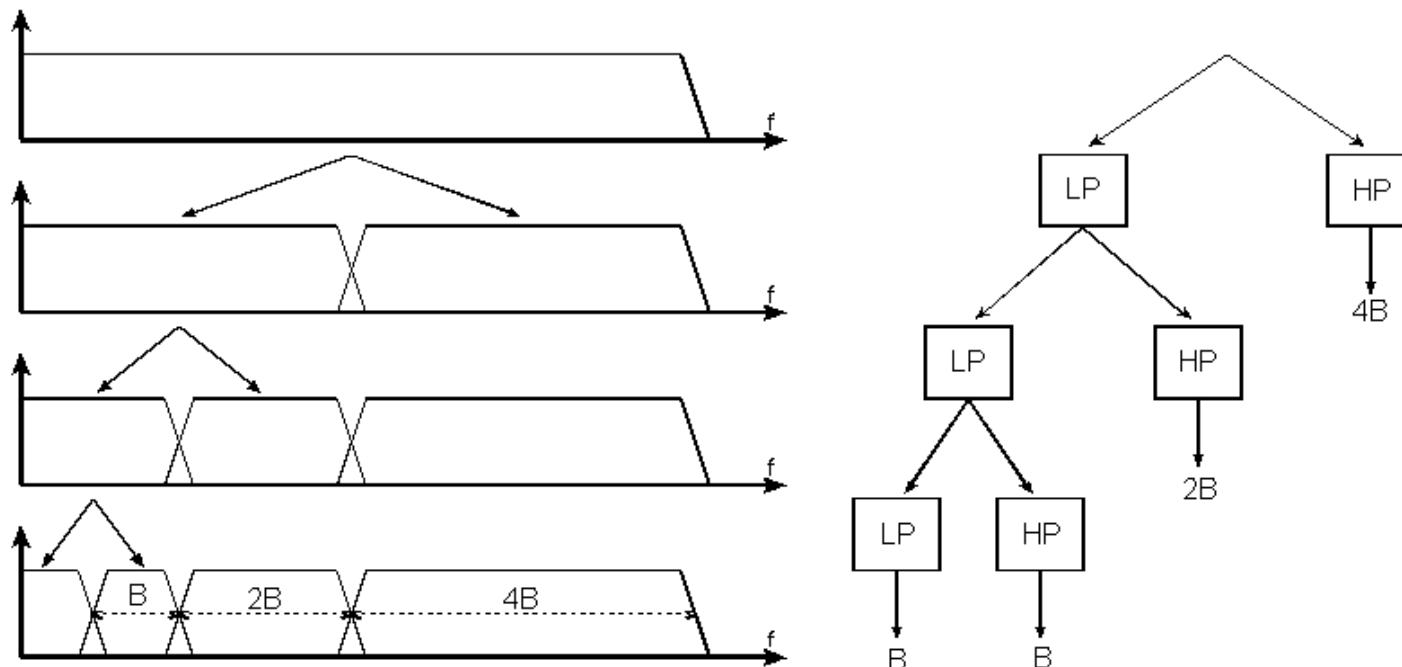
VALČKI KOT FREKVENČNI FILTRI

- Frekvenčni odzivi valčkov ustrezano pasovno prepustnim sitom (razen Haara pri merilu 2, kjer tvori visoko sito).
- Središčna frekvenca in pasovna širina teh filtrov sta odvisni od tipa valčka in od merila.
- Merila v časovno-merilni predstavitevi so torej povezana s frekvenčnimi pasovi – čim višje merilo, tem nižja frekvenca.
- Nabor valčkov pri različnih merilih ustreza naboru pasovno prepustnih filtrov pri različnih središčnih frekvenkah.
- Valčna transformacija torej preseje iz obdelovanega signala komponente, ki imajo omejeno pasovno širino in so osredotočene okoli valčkove središčne frekvence.
- Pri zvezni valčni transformaciji se frekvenčna vsebina pri bližnjih merilih zelo prekriva, zato je ta transformacija zelo redundantna.
- Če bi uspeli središčne frekvence in pasovne širine valčkov nastaviti tako, da bi se naslednji pasovi frekvenčno dopolnjevali in se ne bi prekrivali, bi dobili ortogonalni nabor valčkov (*orthogonal wavelets*).
- Pri Morletovem valčku in diadičnih merilih (po oktavah) smo prišli do nabora filtrov, ki se komplementarno dopolnjujejo.

Diskretna valčna transformacija

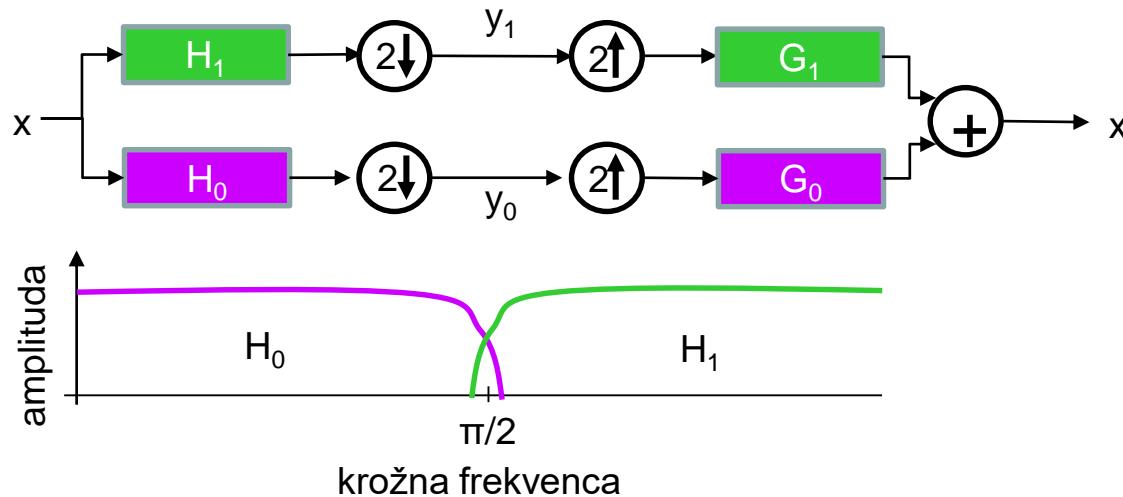
PASOVNO KODIRANJE

- Signalno frekvenčno vsebino lahko razdelimo na frekvenčne pasove, s katerimi signalno vsebino kodiramo. Govorimo o **pasovnem kodiranju** (*subband coding*), imenovanem tudi **piramidna shema** (*pyramidal coding*).
- Pasovno kodiranje temelji na **bankah filtrov** (*filter banks*).
- Izhajamo iz kombinacije nizkega in visokega sita (LP, HP).
- Postopek teče iterativno, tako da izhod iz nizkega sita razcepimo na nizko- in visokofrekvenčno komponento.

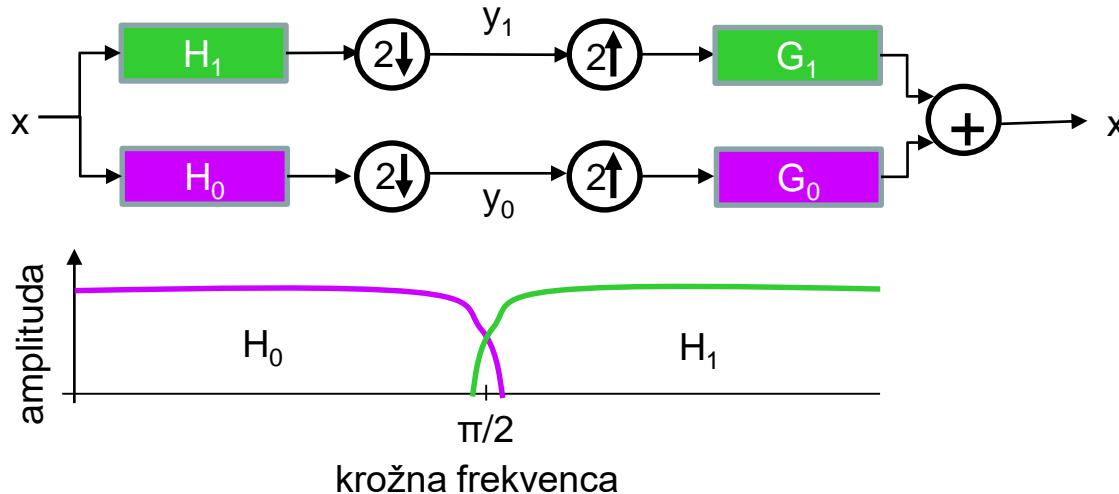
Banke filtrov in pasovno kodiranje

- Z bankami filtrov lahko signal **analiziramo**.
- Razcepimo ga na frekvenčne podpasove. Iz njih lahko spet sestavimo osnovni signal – **sinteza**.
- Delimo signal diadično. To pomeni, da z nizkim in visokim sitom izdvojimo ravno dve frekvenčno komplementarni polovici signala.
- Če je vzorčevalna frekvenca signala f_{vz} , je za polovični frekvenčni vsebini dovolj polovična frekvenca vzorčenja $f_{vz}/2$.

- Simbol $2\downarrow$ pomeni podvzorčenje (*down-sampling*), $2\uparrow$ pa nadvzorčenje (*up-sampling*), tj. spremembo vzorčevalne frekvence.

Banke filtrov in pasovno kodiranje (2)

- $H_0(\omega)$ je nizko, $H_1(\omega)$ pa visoko sito. Njuni lomni frekvenci sta $f_{vz}/4$.
- Iz signala $x(n)$ dobimo dve komplementarni komponenti $y_0(n)$ in $y_1(n)$. Ustrezata izhodoma iz nizkega in visokega sita, iz katerih je vzet le vsak drugi vzorec (podvzorčenje).
- S filtromi $G_0(\omega)$ in $G_1(\omega)$ iz delnih signalov $y_0(n)$ in $y_1(n)$ nato rekonstruiramo prvotni signal $x(n)$.
- Za popolno rekonstrukcijo mora veljati: $G_0(\omega)H_0(\omega)+G_1(\omega)H_1(\omega)=1$.
- **Zakaj potrebujemo filtra $G_0(\omega)$ in $G_1(\omega)$? Ali ne bi mogli za rekonstrukcijo kar sešteeti $y_0(n)$ in $y_1(n)$?**

Banke filtrov in pasovno kodiranje (3)

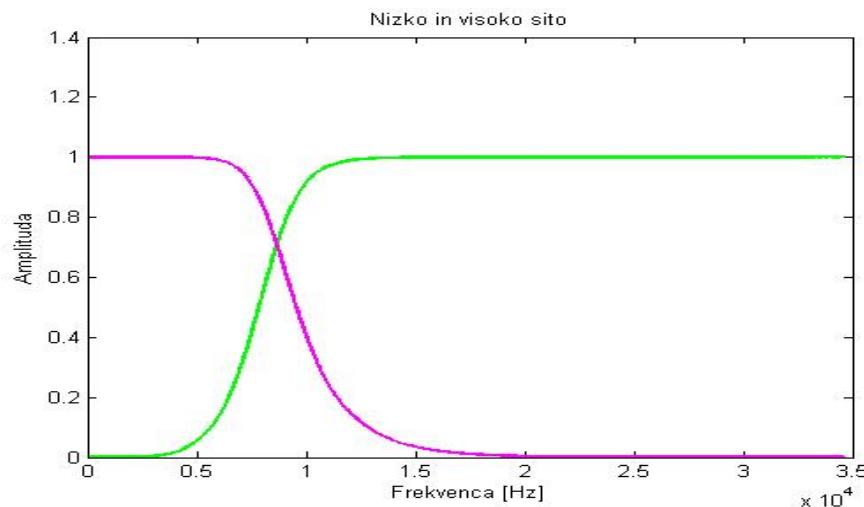
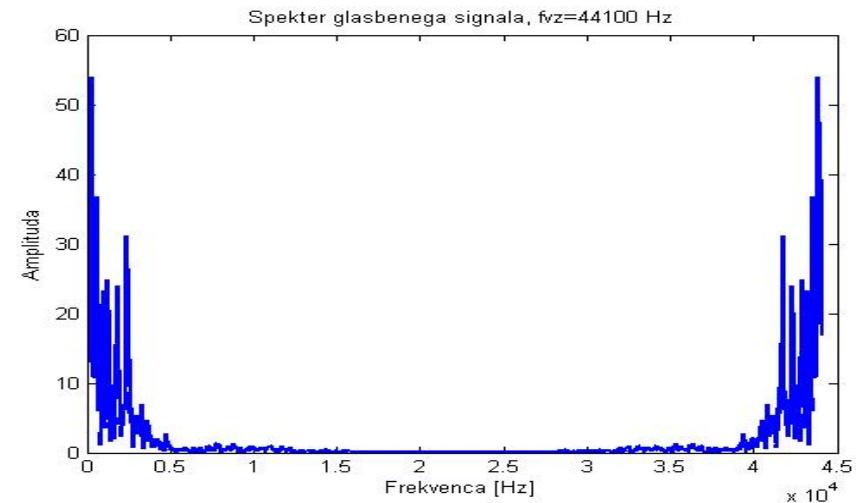
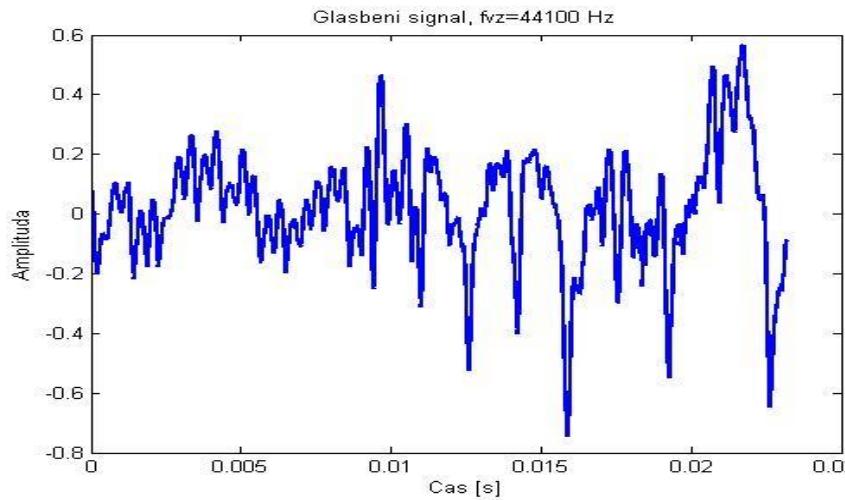
- Operacijo nadzorčenja ($2\uparrow$) realiziramo tako, da med pare vzorcev vrinemo dodatne vzorce z vrednostjo 0.
- Iz $y(n)$, $n=0, \dots, N-1$, dobimo zaporedje $y_2(n)=[y(0), 0, y(1), 0, y(2), \dots, 0, y(N-1), 0]$.
- Takšno zaporedje ima naslednjo frekvenčno transformiranko:

$$Y_2(k) = \sum_{n=0}^{2N-1} y_2(n) W_{2N}^{nk} \xrightarrow{n=2r} \sum_{r=0}^{N-1} y_2(2r) W_{2N}^{2rk} = \\ \sum_{r=0}^{N-1} y(r) W_N^{rk}; k = 0, \dots, \boxed{2N-1}$$

- Nadvorčenje podvoji spekter signala $y(n)$, tako da se enak pojavi v območju nizkih ($f < f_{vz}/4$) in drugič v območju višjih frekvenc ($f > f_{vz}/4$).
- Zato moramo za nadzorčeno nizkofrekvenčno komponento $y_0(n)$ uporabiti nizko sito, za nadzorčeno višefrekvenčno komponento $y_1(n)$ pa visoko sito.
- Če bi imeli idealne filtre, ne bi moglo priti do spektralnega prekrivanja, zato bi za para analiznih in sinteznih filtrov veljalo: $G_0(\omega) = H_0(\omega)$ in $G_1(\omega) = H_1(\omega)$.

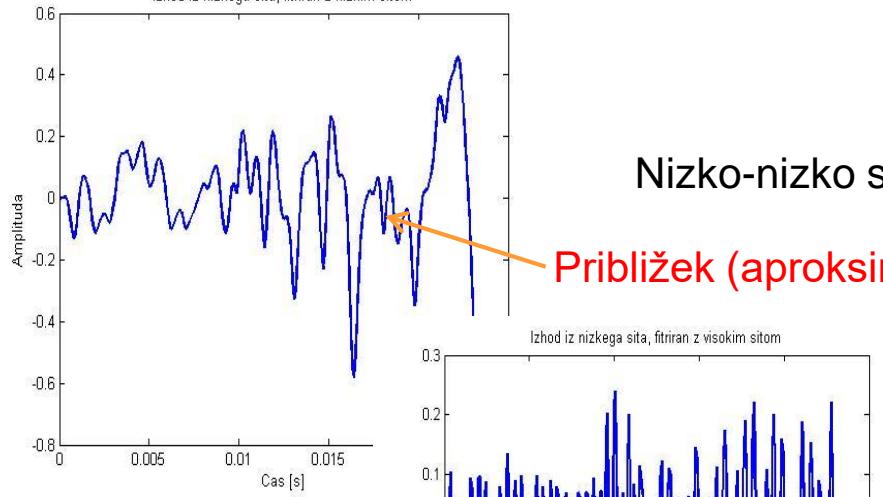
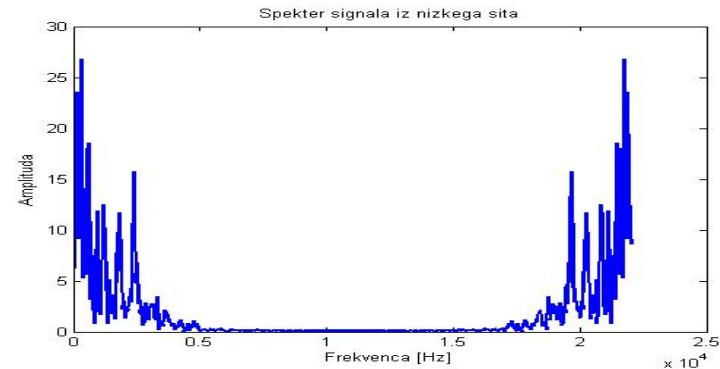
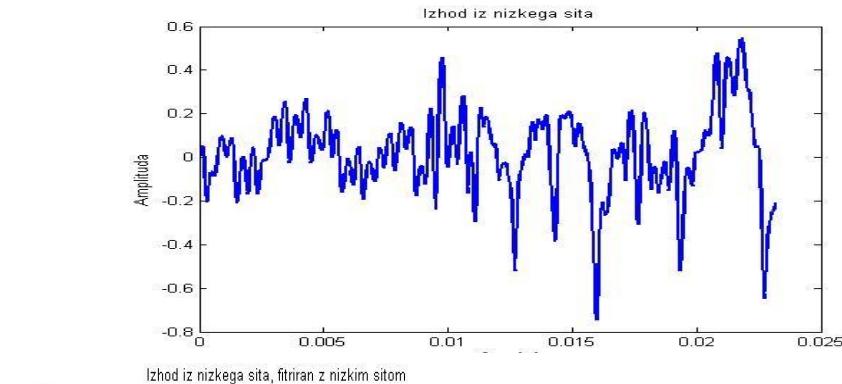
Primer za pasovno kodiranje glasbenega signala

- Vzemimo del glasbenega signala, vzorčenega pri $f_{vz} = 44100 \text{ Hz}$.

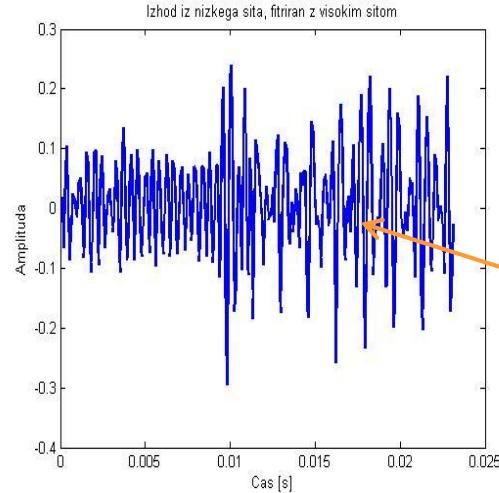
Primer za pasovno kodiranje glasbenega signala (2)

- Izhod iz nizkega sita po prvem koraku analize (dekompozicije):

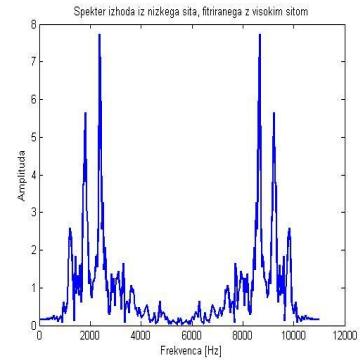
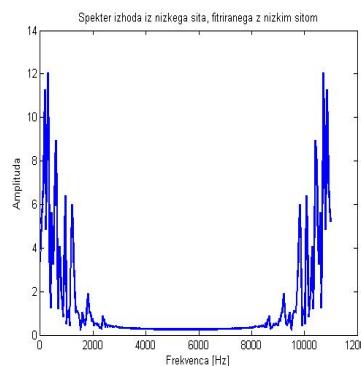
Nizko-nizko sito

Približek (aproksimacija)

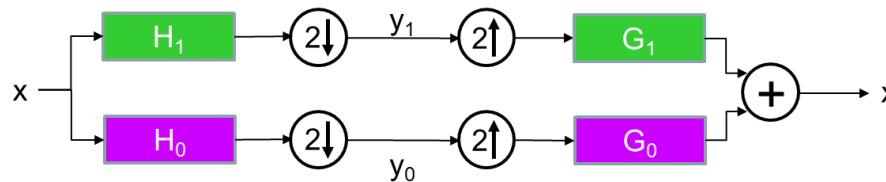
Nizko-visoko sito

Podrobnosti (detajli)

NAČRTOVANJE FILTROV ZA PASOVNO KODIRANJE

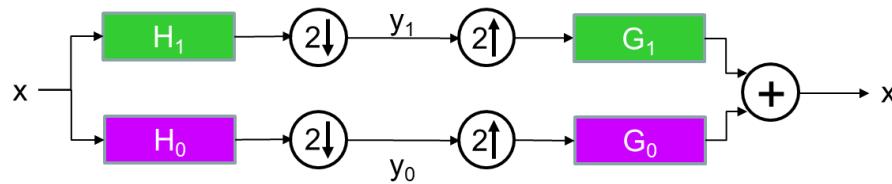
- Pasovno kodiranje izkazuje pomembno uporabno lastnost:
  - dekompozicija signala z nizkim in visokim sitom vodi k signalovim približku (*approximation*) in podrobnostim (*details*);
  - približek in podrobnosti imajo skupaj toliko vzorcev kot originalni signal;
  - približek vsebuje stisnjeno, delno okrnjeno vsebino originalnega signala.
- Ker nimamo idealnih filtrov, moramo pri signalni analizi in sintezi računati na spektralno prekrivanje.

- Nizkofrekvenčna komponenta $y_0(n)$, tj. približek, ima zaradi podvzorčenja vzorčevalno frekvenco $f_{vz}/2$. Podobno velja za višjefrekvenčno komponento $y_1(n)$, tj. podrobnosti.
- Za prve približke in podrobnosti je torej prva spektralna ponovitev osredotočena pri $f_{vz}/2$.
- K spektru signalne komponente $y_0(n)$ prispevata izhodiščni spekter $Y_0(\omega)$ in prva spektralna ponovitev $Y_0(\omega - \pi f_{vz})$.
- Velja še: $Y_0(\omega) = H_0(\omega) X(\omega)$.

NAČRTOVANJE FILTROV ZA PASOVNO KODIRANJE (2)

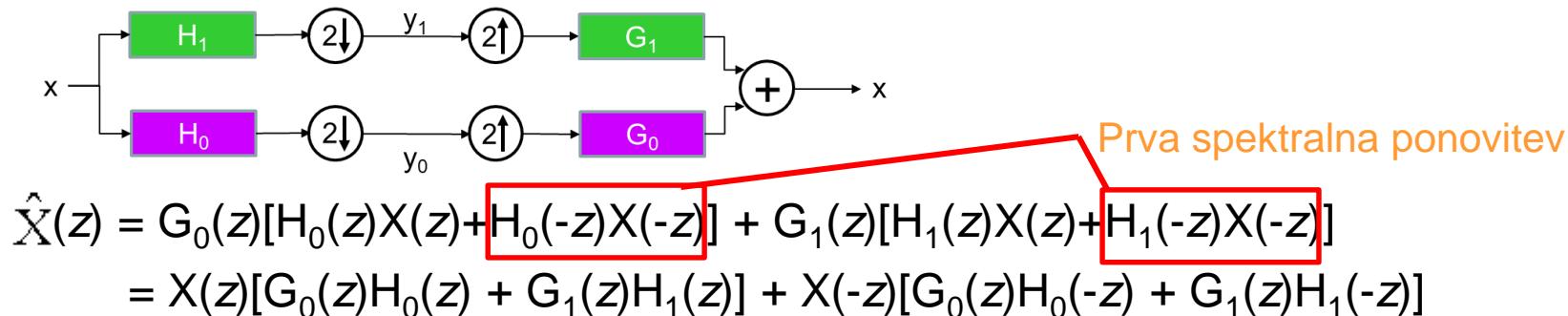
- Preselimo se v z -prostor! Namesto $Y_0(\omega)$ lahko pišemo $Y_0(z)$, namesto $Y_0(\omega - \pi f_{vz})$ pa $Y_0(-z)$:
  - slednje izhaja iz dejstva, da premik za polovico vzorčevalne frekvence pomeni obhod polovice enotinega kroga v z -ravnini, kar pa ravno spremeni z v $-z$.
- Iz analizno-sintezne sheme torej izhaja:

$$\begin{aligned}\hat{X}(z) &= G_0(z)[H_0(z)X(z) + H_0(-z)X(-z)] + G_1(z)[H_1(z)X(z) + H_1(-z)X(-z)] \\ &= X(z)[G_0(z)H_0(z) + G_1(z)H_1(z)] + X(-z)[G_0(z)H_0(-z) + G_1(z)H_1(-z)]\end{aligned}$$

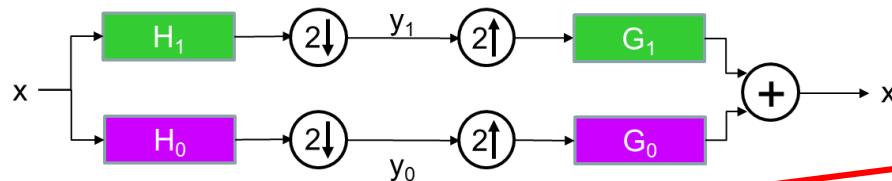
NAČRTOVANJE FILTROV ZA PASOVNO KODIRANJE (2)

- Preselimo se v z -prostor! Namesto $Y_0(\omega)$ lahko pišemo $Y_0(z)$, namesto $Y_0(\omega - \pi f_{vz})$ pa $Y_0(-z)$:
  - slednje izhaja iz dejstva, da premik za polovico vzorčevalne frekvence pomeni obhod polovice enotinega kroga v z -ravnini, kar pa ravno spremeni z v $-z$.
- Iz analizno-sintezne sheme torej izhaja:

NAČRTOVANJE FILTROV ZA PASOVNO KODIRANJE (2)

- Preselimo se v z -prostor! Namesto $Y_0(\omega)$ lahko pišemo $Y_0(z)$, namesto $Y_0(\omega - \pi f_{vz})$ pa $Y_0(-z)$:
  - slednje izhaja iz dejstva, da premik za polovico vzorčevalne frekvence pomeni obhod polovice enotinega kroga v z -ravnini, kar pa ravno spremeni z v $-z$.
- Iz analizno-sintezne sheme torej izhaja:

$$\begin{aligned}\hat{X}(z) &= G_0(z)[H_0(z)X(z) + H_0(-z)X(-z)] + G_1(z)[H_1(z)X(z) + H_1(-z)X(-z)] \\ &= X(z)[G_0(z)H_0(z) + G_1(z)H_1(z)] + X(-z)[G_0(z)H_0(-z) + G_1(z)H_1(-z)]\end{aligned}$$

Prva spektralna ponovitev

- Filtre želimo izvesti tako, da po zaporedni analizi in sintezi ne bodo povzročili spektralnega prekrivanja. To pomeni, da mora biti vsebina oklepaja pri $X(-z)$ enaka 0:

$$G_0(z)H_0(-z) + G_1(z)H_1(-z) = 0 \rightarrow \text{pogoj, ki preprečuje spektralno prekrivanje}$$

- Velja še: $G_0(z)H_0(z) + G_1(z)H_1(z) = 1 \rightarrow \text{pogoj za popolno rekonstrukcijo}$
- Visoko sito naj ima zrcalno podobo nizkega: $H_1(z) = H_0(-z)$, kar da zrcalne filtre z 90-stopinjskim premikom (*quadrature mirror filters*).

NAČRTOVANJE FILTOV ZA PASOVNO KODIRANJE (3)

- Upoštevajmo pogoja za preprečevanje spektralnega prekrivanja in za popolno rekonstrukcijo, hkrati pa še zrcalne filtre:

$$G_0(z)H_0(-z) + G_1(z)H_1(-z) = 0 \rightarrow \text{pogoj, ki preprečuje spektralno prekrivanje}$$

$$G_0(z)H_0(z) + G_1(z)H_1(z) = 1 \rightarrow \text{pogoj za popolno rekonstrukcijo}$$

$$H_1(z) = H_0(-z) \rightarrow \text{zrcalni filtri z 90-stopinjskim premikom } (f_{vz}/4)$$

- Rešitev:

$$G_0(z) = H_0(z)$$

$$G_1(z) = -H_0(-z) = -H_1(z)$$

$$H_0^2(z) - H_0^2(-z) = 1$$

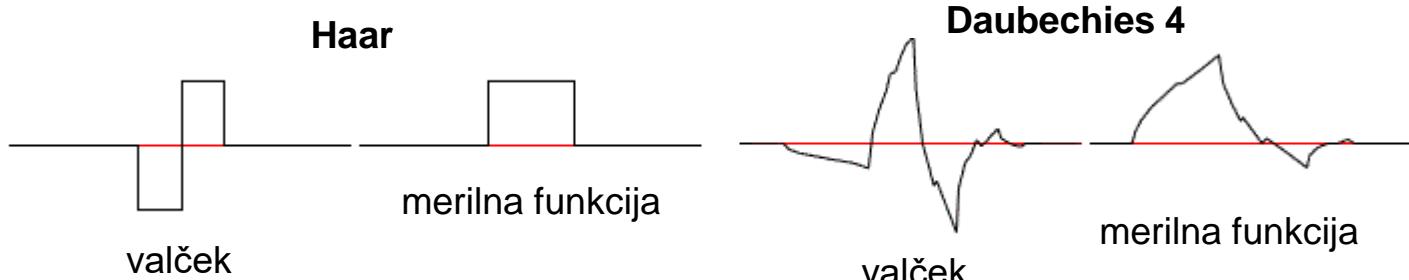
- Načrtovanje filtrov za pasovno kodiranje začnemo s konstrukcijo nizkega sita $H_0(z)$, pri čemer želimo, da je izpolnjen pogoj za popolno rekonstrukcijo $H_0^2(z) - H_0^2(-z) = 1$.
- Iz $H_0(z)$ določimo vse ostale filtre, tj. $H_1(z)$ ter $G_0(z)$ in $G_1(z)$.
- Dosedanja izpeljava temelji na banki z dvema filtrom (LP in HP), v splošnem pa seveda lahko uvedemo banko s poljubnim številom filtrov. Če jih je M , potem tudi podvzorčimo in nadvzorčimo s faktorjem M .

VALČKI IN BANKE FILTROV

- Banke filtrov, uporabljene pri pasovnem kodiranju, spominjajo na nabor filtrskih lastnosti pri valčkih.
- Obstaja pa bistvena razlika: **valčki ne določajo nizkega sita**, ki je osnova za pasovno kodiranje.
- Uporabimo **materinski valček** kot sito za višje frekvence, za nizke frekvence pa uvedimo novo funkcijo, imenovano **merilna funkcija (*scaling function*)**.
- Merilno funkcijo, ki ji pravijo tudi **gladilna funkcija (*smoothing function*)**, tvorimo torej s pomočjo nizkega sita iz banke filtrov.
- Valčki ustrezači višjefrekvenčnim sitom in se tvorijo s pomočjo preostalih sit iz banke filtrov.
- Tipična je banka filtrov z dvema primerkoma, tj. z nizkim in visokim sitom.
- Med merilno funkcijo in valčki obstaja tesna zveza, kakor smo jo pokazali že pri pasovnem kodiranju: $h_1(L-1-n) = (-1)^n h_0(n)$, pri čemer je h_1 visoko in h_0 nizko sito, L pa je število koeficientov v filtrihi.
- Predlaganih je bilo več tipov valčkov, ki temeljijo na bankah filtrov. Znani so Daubechiesjni valčki (filtri), ki imajo 4 ali več koeficientov (avtorica Ingrid Daubechies).

DISKRETNA VALČNA TRANSFORMACIJA

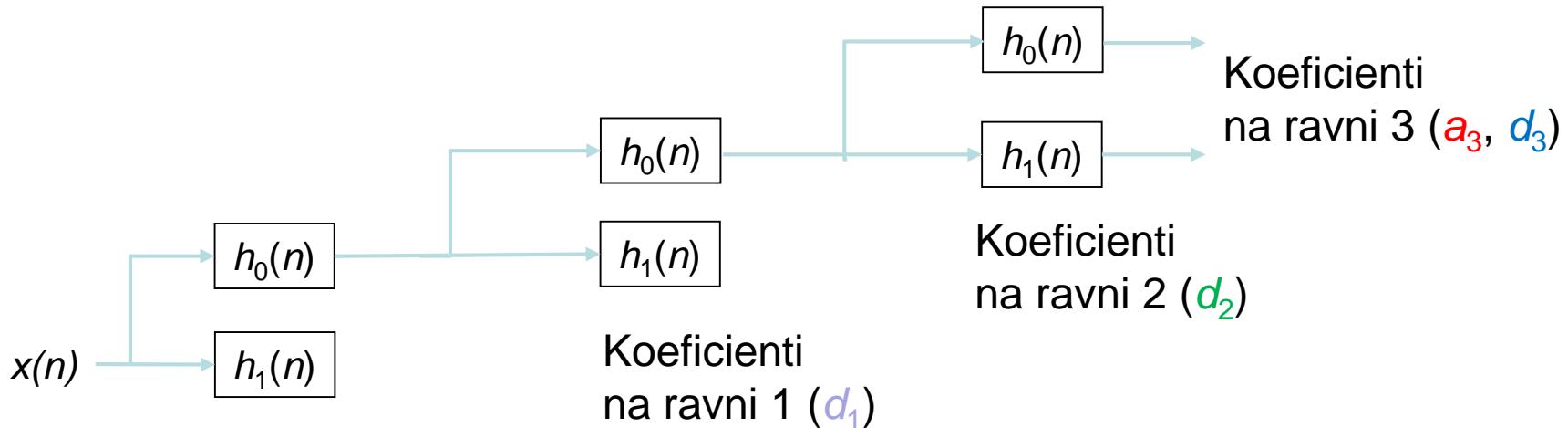
- Uporaba merilne funkcije in valčkov, torej koncepta banke filtrov, vodi k diskretni valčni transformaciji (*discrete wavelet transform – DWT*).
- Primera Haarovih in Daubechiesovih valčkov in merilnih funkcij:

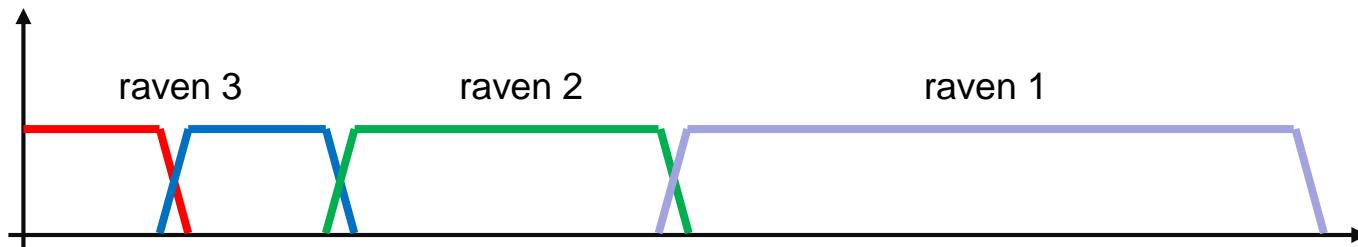
- Diskretna valčna transformacija izhaja iz piramidne sheme, ki nastane z iterativno uporabo nizkega in visokega sita, tj. merilne funkcije in valčka.
- Filtriranje prepolovi frekvenčno vsebino, tako da postane vsak drugi vzorec odveč.
- S podvzorčenjem nato te vzorce izločimo. Časovno ločljivost s tem znižamo, frekvenčno ohranimo. Hkrati dvignemo merilo za faktor 2.
- Po prvem filtriranju pridemo do t. i. **valčnih koeficientov na ravni 1 (DWT level 1 coefficients)** – teh je $N/2$, če je signal dolg N vzorcev.
- Po drugem filtriranju dobimo $N/4$ valčnih koeficientov na ravni 2, po tretjem $N/8$ koeficientov na ravni 3 itd.

DISKRETNÁ VALČNA TRANSFORMACIJA (2)

- Piramidno shemo ponazorimo še grafično:

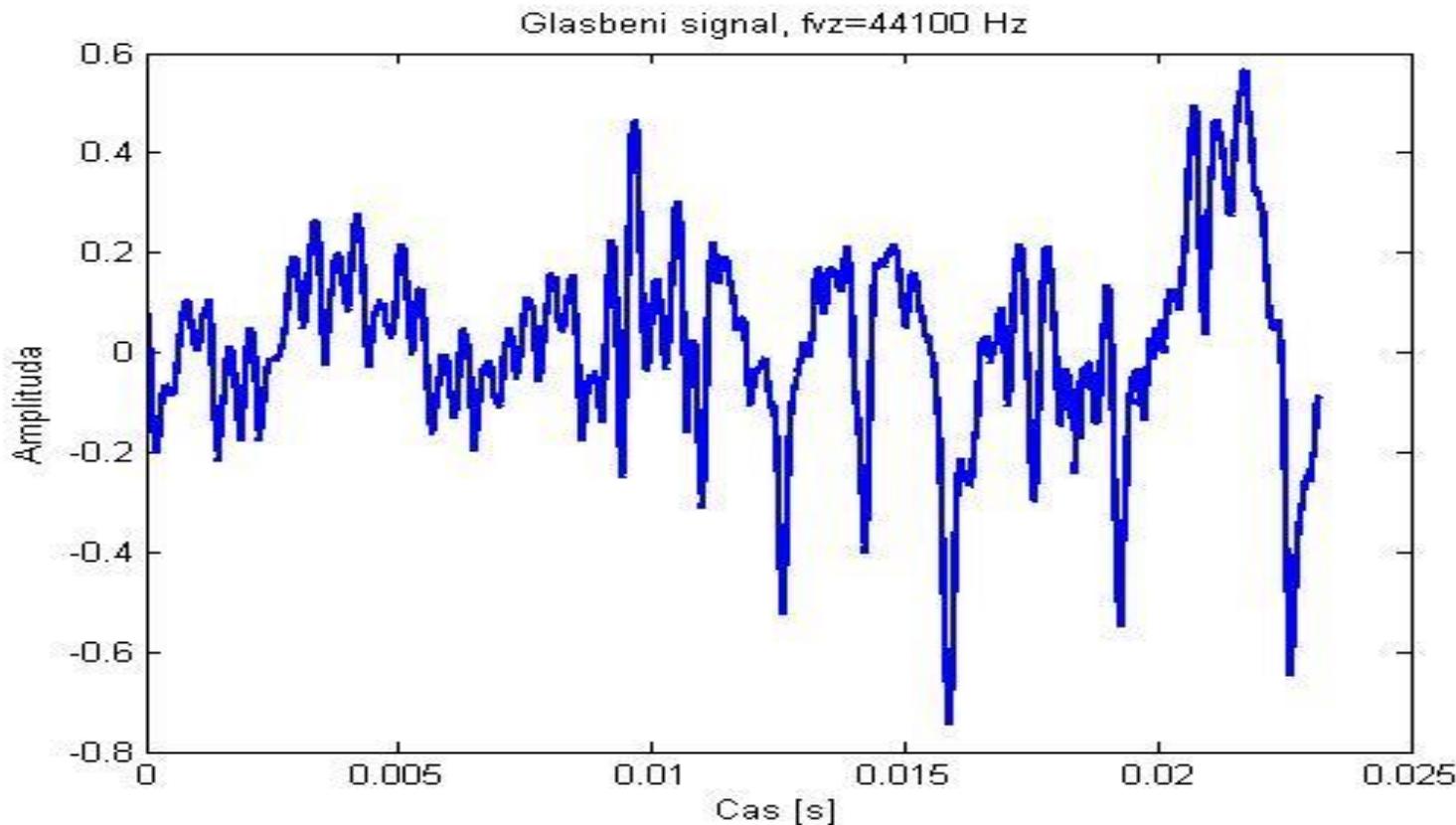
- Frekvenčni obseg posameznih ravni:

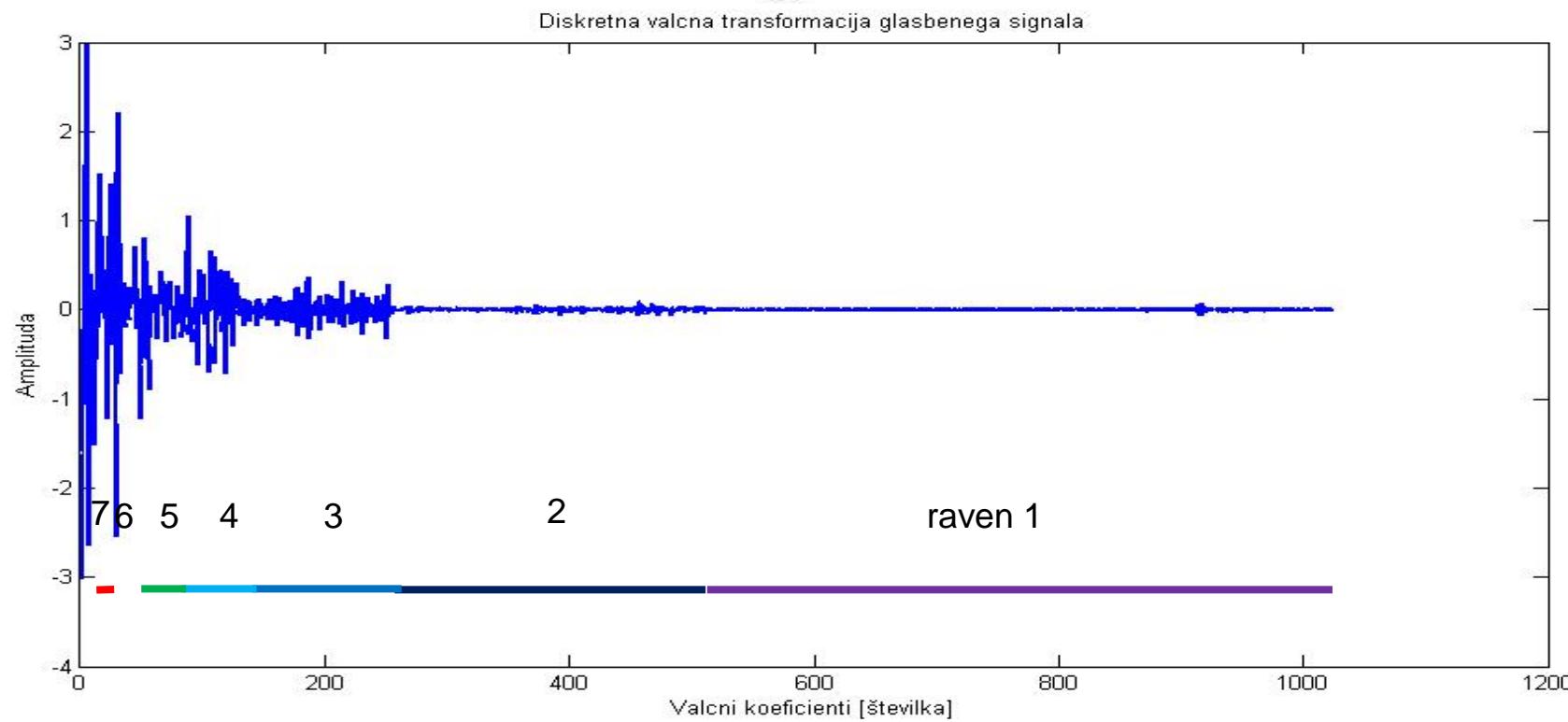
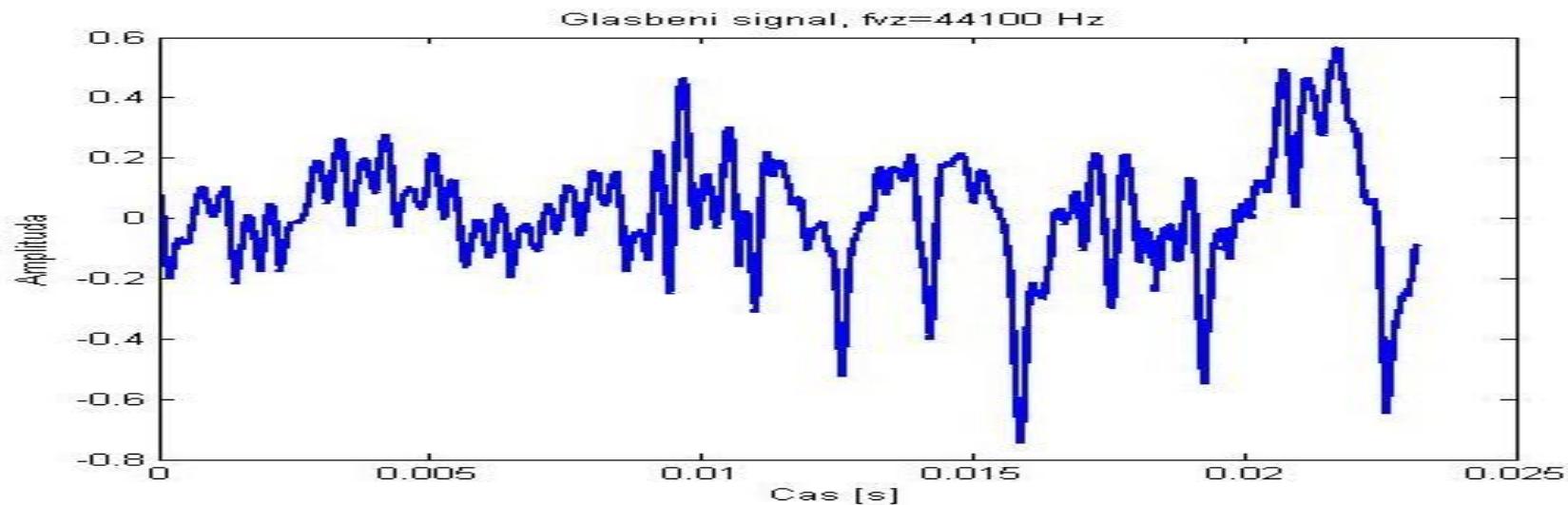
- Koeficienti na ravni 1 pomenijo v zgornjem primeru največje podrobnosti (d_1), na ravni 2 naslednje podrobnosti (d_2) in na ravni tri najmanjše podrobnosti (d_3) in približek (a_3).

Primer diskretne valčne transformacije za glasbeni signal

- Glasbeni signal $x(n)$ v dolžini $N=1024$ vzorcev
- Dobimo 10 ravni valčnih koeficientov, začenši z enim koeficientom na ravni 10, dvema na ravni 9, štirimi na ravni 8, ..., 256 na ravni 2 in 512 na ravni 1.
- Izračun za diskretno valčno transformacijo z matlabovo funkcijo DWT:
[pričlenek, podrobnosti] = DWT(vh_signal, 'ime-filtra')

Primer diskretne valčne transformacije za glasbeni signal

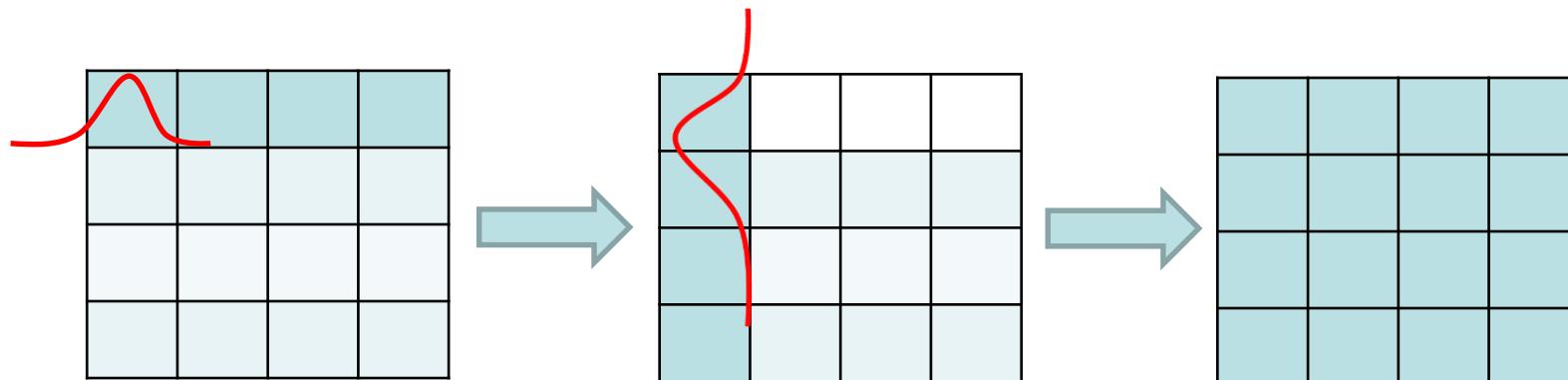

DISKRETNA 2D VALČNA TRANSFORMACIJA

- Večdimenzionalna valčna transformacija potrebuje večdimenzionalne valčke.
- Diskretna 2D valčna transformacija ima velik pomen za obdelavo slik.
- Izračunamo jo z 2D materinskim valčkom pri različnih prostorskih premikih (t_1, t_2) in merilih (raztegih valčka, a_1 in a_2):

$$X_{\text{VT}}(t_1, a_1, t_2, a_2) = \sum_{m=0}^{M-1} \sum_{n=0}^{N-1} x(m, n) \frac{1}{\sqrt{a_1 a_2}} \Psi\left(\frac{m-t_1}{a_1}, \frac{n-t_2}{a_2}\right)$$

- V praksi poteka izračun običajno z 1D merilno funkcijo in valčkom oz. nizkim in visokim sitom.
- Najprej obdelamo sliko po vrsticah pri merilu a_1 , nato pa dobljeno filtrirano sliko še po stolpcih pri merilu a_2 .

DISKRETNA 2D VALČNA TRANSFORMACIJA (2)

- Diskretna 2D valčna transformacija temelji na paru nizkega in visokega sita, ki razdelita sliko v prvi iteraciji na 4 podslike:
  - približek, ki vsebuje nizke frekvence iz obeh dimenzijskih slike - po vrsticah in stolpcih (LL),
  - podrobnosti (majhne spremembe slike) v horizontalni smeri z visokofrekvenčnim filtriranjem po vrsticah in nizkofrekvenčnim po stolpcih (HL),
  - podrobnosti v vertikalni smeri z nizkofrekvenčnim filtriranjem po vrsticah in visokofrekvenčnim po stolpcih (LH) ter
  - podrobnosti v diagonalni smeri z visokofrekvenčnim filtriranjem po vrsticah in stolpcih (HH).
- Vsaka nadaljnja iteracija analizira približek iz prejšnje iteracije in ga spet razdeli na 4 podslike.
- Velikost približka slike je po prvi iteraciji $\frac{1}{4}$ originalne slike, po drugi iteraciji $\frac{1}{16}$ originalne slike, po tretji iteraciji $\frac{1}{64}$ originalne slike itd.
- Vsak približek lahko imamo za stisnjeno različico originalne slike.

Primer diskretne 2D valčne transformacije za slike

- Sliko Lenne analizirajmo z valčki Daubechies-4:
  - označka L pomeni nizko, H pa visoko sito;
  - če je zapisana na prvem mestu, pomeni filtriranje po vrsticah, če na drugem, pomeni filtriranje po stolpcih;
  - indeks 1 označuje prvo iteracijo (raven), indeks 2 drugo.

LL1,LL2

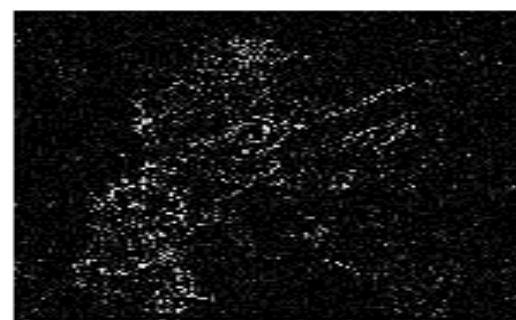

LL1,HL2

LL1,LH2

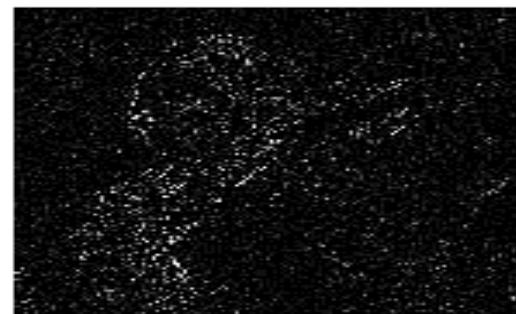
LL1

HL1

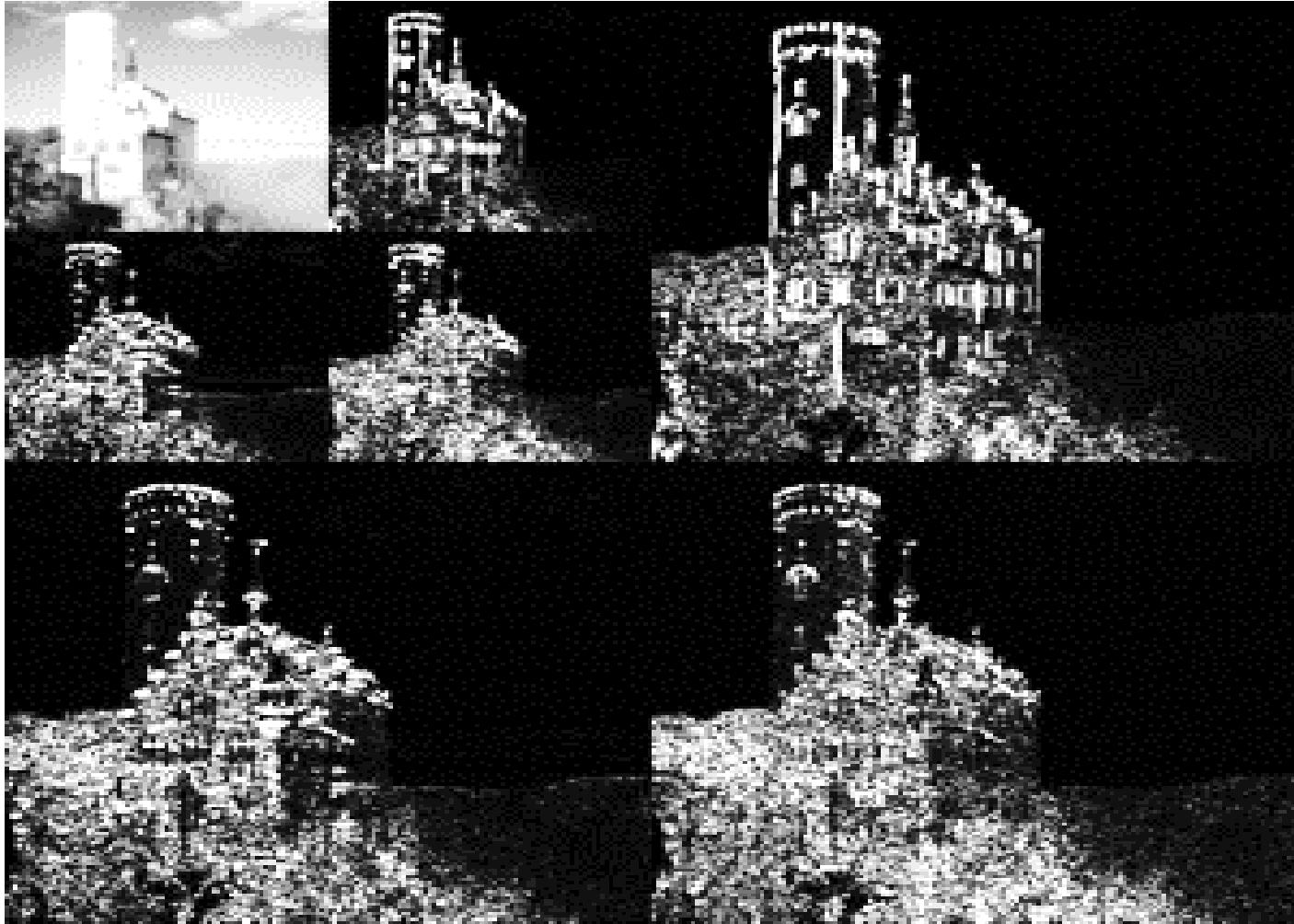
LH1

HH1

Primer diskretne 2D valčne transformacije za slike (2)

- Še en primer diskretne 2D valčne transformacije, ki je osnova za kompresijo slik po standardu JPEG2000 (vir: Wikipedia):

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jpeg2000_2-level_wavelet_transform-lichtenstein.png

UPORABA VALČNE TRANSFORMACIJE

- Valčna transformacija ima zaradi večločljivostnih lastnosti širok spekter uporabe pri analizi signalov in slik na mnogih področjih (medicina, radarsko zaznavanje, komunikacije itd.).
- Zvezno valčno transformacijsko računamo računalniško z diskretnimi signali, vendar pri poljubnih merilih in premikih.
- Diskretno valčno transformacijsko računamo samo pri neredundatnih merilih in signalnih premikih.
- Omogoča, da izločimo časovno-merilna območja, kjer je skoncentrirana večina signalne ali slikovne energije (recimo, odstranimo šum in motnje).
- Zato je standardizirana za stiskanje slik (JPEG2000).
- Pri tem je uspešnejša od kosinusne (realne Fourierove) transformacije (JPEG, MP3), saj ne deluje paketno in pri stiskanju bolje ohranja ostre prehode (recimo robeve na slikah).
- Formula za dekompresijo slik:

$$x(m, n) = \sum_{t_1} \sum_{a_1} \sum_{t_2} \sum_{a_2} X_{\text{VT}}(t_1, a_1, t_2, a_2) \frac{1}{\sqrt{a_1 a_2}} \Psi^{-1} \left(\frac{m - t_1}{a_1}, \frac{n - t_2}{a_2} \right)$$

Časovno-frekvenčna predstavitev

SPEKTROGRAM $\Leftrightarrow$ AVTOKORELACIJA SIGNALA

- Poglejmo, na kakšen način spektrogram $|\mathbf{X}(m,k)|^2$ vključuje signal $x(n)$; okno $w(n)$ naj bo dolgo N vzorcev:

$$|\mathbf{X}(m,k)|^2 = \mathbf{X}(m,k) \cdot \mathbf{X}^*(m,k), \quad \forall m, k$$

$$\begin{aligned} |\mathbf{X}(m,k)|^2 &= \sum_{n_1=-\infty}^{\infty} x(n_1) w(n_1 - m) e^{-j \frac{2\pi}{N} n_1 k} \sum_{n_2=-\infty}^{\infty} x^*(n_2) w^*(n_2 - m) e^{j \frac{2\pi}{N} n_2 k} \\ &= \sum_{n_1=-\infty}^{\infty} \sum_{n_2=-\infty}^{\infty} x(n_1) x^*(n_2) w(n_1 - m) w^*(n_2 - m) e^{-j \frac{2\pi}{N} (n_1 - n_2) k} \end{aligned}$$

pri čemer oznaka * pomeni konjugirano vrednost.

- Uvedimo substitucijo: $l = n_1 - n_2$; nova spremenljivka l se giblje med $-\infty$ in $+\infty$:

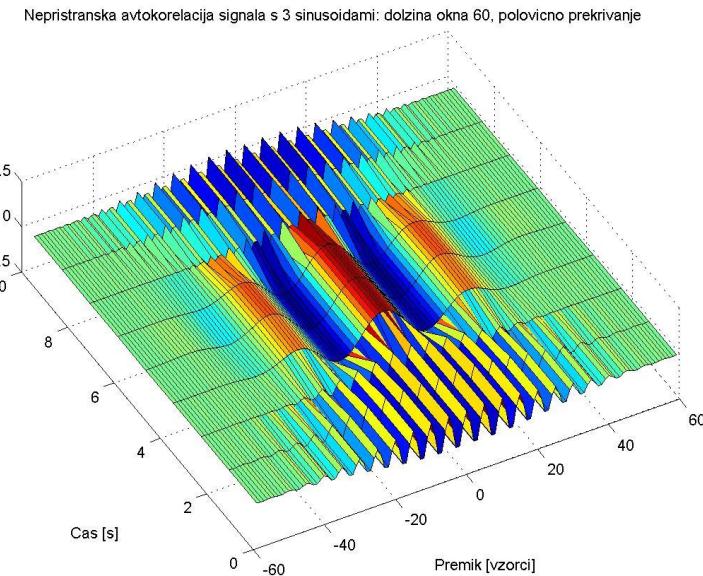
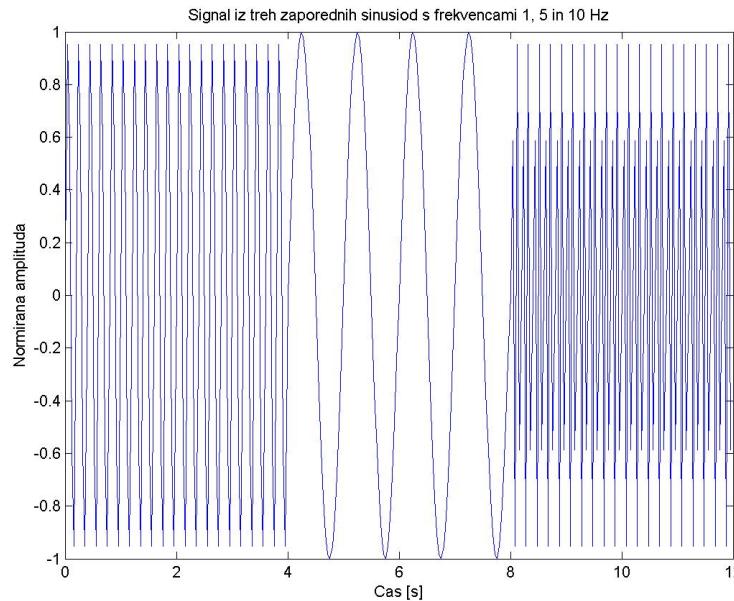
$$|\mathbf{X}(m,k)|^2 = \sum_{l=-\infty}^{\infty} \left[\sum_{n_2=-\infty}^{\infty} x(n_2 + l) x^*(n_2) \right] w(n_2 + l - m) w^*(n_2 - m) e^{-j \frac{2\pi}{N} lk}$$

- Izraz $\sum_{n_2=-\infty}^{\infty} x(n_2 + l) x^*(n_2)$ imenujemo **avtokorelacijska funkcija** in ga za realne signale zapišemo kot:

$$r_{xx}(l) = \sum_{n=-\infty}^{\infty} x(n) x(n+l)$$

Primer avtokorelacijske funkcije

- Vzemimo signal $x(n)$: $\sin(10\pi n/25)$, $n=0,\dots,99$; $\sin(2\pi n/25)$, $n=100,\dots,199$; $\sin(20\pi n/25)$, $n=200,\dots,299$
- S Hammingovim oknom dolžine 60 vzorcev in polovičnim prekrivanjem izrežimo signalne odseke in zanje izračunajmo avtokorelacijsko funkcijo:

- Avtokorelacija poudari podobne oblike v odsekih signala, ko se ti pri računanju prekrijejo. Iz periodičnih signalov izloči obliko periodičnega pojava.
- Korelacijo in avtokorelacijo računamo **pristransko (biased)**, če izračunane vrednosti delimo z dolžino osnovnega signala (okna), in **nepritransko (unbiased)**, če izračunane vrednosti delimo s številom prekrivajočih se signalnih vzorcev, različnih od 0.

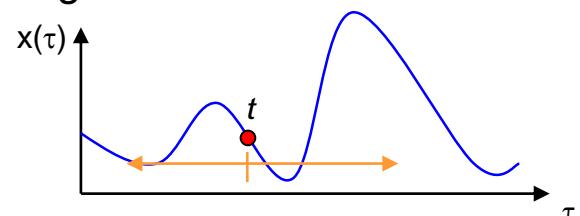
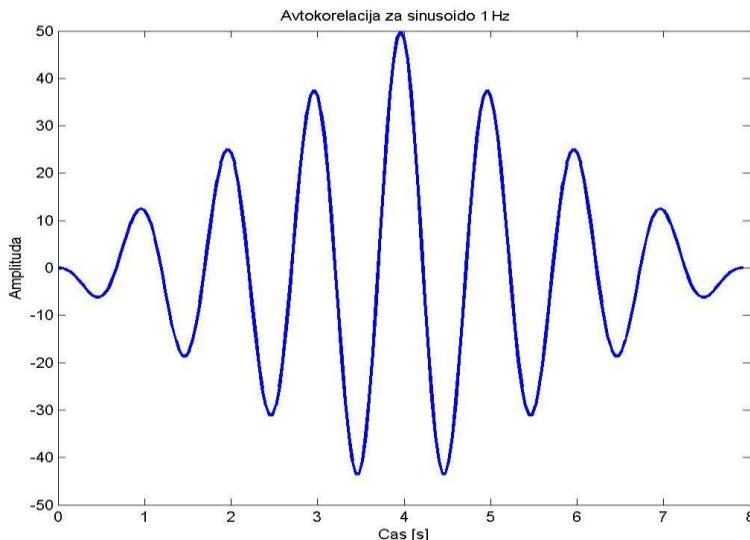
AVTOKORELACIJA IN TRENUTNA AVTOKORELACIJA

- Avtokorelacija: signal koreliramo (primerjamo) sam s seboj pri različnih premikih.
  - **Trenutna avtokorelacija** (*instantaneous autocorrelation*): za izbrano časovno točko koreliramo odsek signala pred to točko z odsekom signala za to točko.
  - Definicija trenutne avtokorelacije: $x(\tau)$

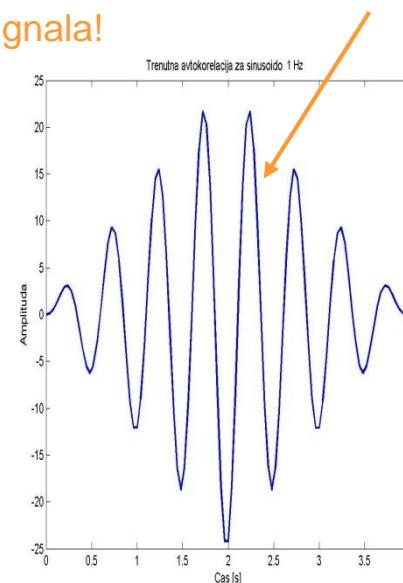
$$r_{xx}(t, \tau) = x(t + \frac{\tau}{2})x^*(t - \frac{\tau}{2}) \quad \text{zvezna}$$

$$r_{xx}(n,m) = x(n+m)x^*(n-m) \quad \text{diskretna}$$

- Primer: $\sin(2\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$ (1 Hz)

Funkcija trenutne diskretne avtokorelacijske niha z dvakratno frekvenco osnovnega signala!

WIGNERJEVA PORAZDELITEV

- Eugen P. Wigner je v 30-ih letih prejšnjega stoletja uvedel transformacijo, s katero je prikazoval gostoto energije v kvantni mehaniki:

$$X_w(t, f) = \int_{-\infty}^{\infty} x\left(t + \frac{\tau}{2}\right)x^*\left(t - \frac{\tau}{2}\right)e^{-j2\pi f\tau} d\tau$$

- Wigner je prikazu rekel **porazdelitev** (*distribution*), zato ima še danes takšno (napačno) ime. Imenujemo pa jo lahko tudi **predstavitev** (*representation*).
- Govorimo o **časovno-frekvenčni predstavitev** (*time-frequency representation*).
- Primer izračuna** za kompleksno potenco s frekvenco g ; $s(t)=e^{j2\pi gt}=\cos(2\pi gt)+jsin(2\pi gt)$:

$$\begin{aligned} S_w(t, f) &= \int_{-\infty}^{\infty} e^{j2\pi g(t+\frac{\tau}{2})} e^{-j2\pi g(t-\frac{\tau}{2})} e^{-j2\pi f\tau} d\tau \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} e^{-j2\pi(f-g)\tau} d\tau = \delta(f-g) \end{aligned}$$

kar pomeni Diracove impulze pri vseh možnih časih in pri frekvenci $f=g$.

- Iz tega primera vidimo, zakaj je Wigner uporabil trenutno avtokorelacijo pri razmiku $\tau/2$ (in ne τ) za množeni repliki signala. Na ta način se je izognil podvojitvi frekvence, ki smo jo opazili pri uporabi diskretne avtokorelacijske funkcije.

WIGNER-VILLEOVA PORAZDELITEV

- Jean Ville je leta 1948 objavil razširitev Wignerjeve porazdelitve, tako da jo je diskretiziral in priredil za uporabo v digitalnih računalnikih.
- Pri diskretnem času replik signala ne moremo premikati drugače kot po celoštevilskih indeksih vzorcev. Zato časovno-frekvenčna analiza prikaže dvakrat previsoke frekvence.
- Pojav podvajanja frekvenc je značilen za **kvadratne predstavitve** (*quadratic representation*) z diskretnimi signali .
- Diskretna Wigner-Villeova porazdelitev se izračuna kot:

$$X_{WV} \left(\frac{n}{f_{vz}}, f \right) = \frac{2}{f_{vz}} \sum_{m=-\frac{N}{2}+1}^{\frac{N}{2}-1} x(n+m) x^*(n-m) e^{-j4\pi f \frac{m}{f_{vz}}}$$

pri čemer:

- N ustreza številu vzorcev v transformiranem signalu $x(n)$;
- f_{vz} pomeni vzorčevalno frekvenco, ki jo dodamo zato, da ustvarimo povezavo med indeksi vzorcev in časom;
- eksponent pri kompleksni potenci vsebuje dodatno množenje z 2, ker kvadratna predstavitev v osnovi naredi podvojene frekvence, želimo pa, da jih po opravljeni transformaciji vidimo kot enojne;
- množilni faktor 2 za celoten izraz je potreben zato, ker zvezno računanje Wignerjeve porazdelitve jemlje vrednosti dvakrat bolj gosto kot diskretna transformacija.

WIGNER-VILLEOVA PORAZDELITEV (2)

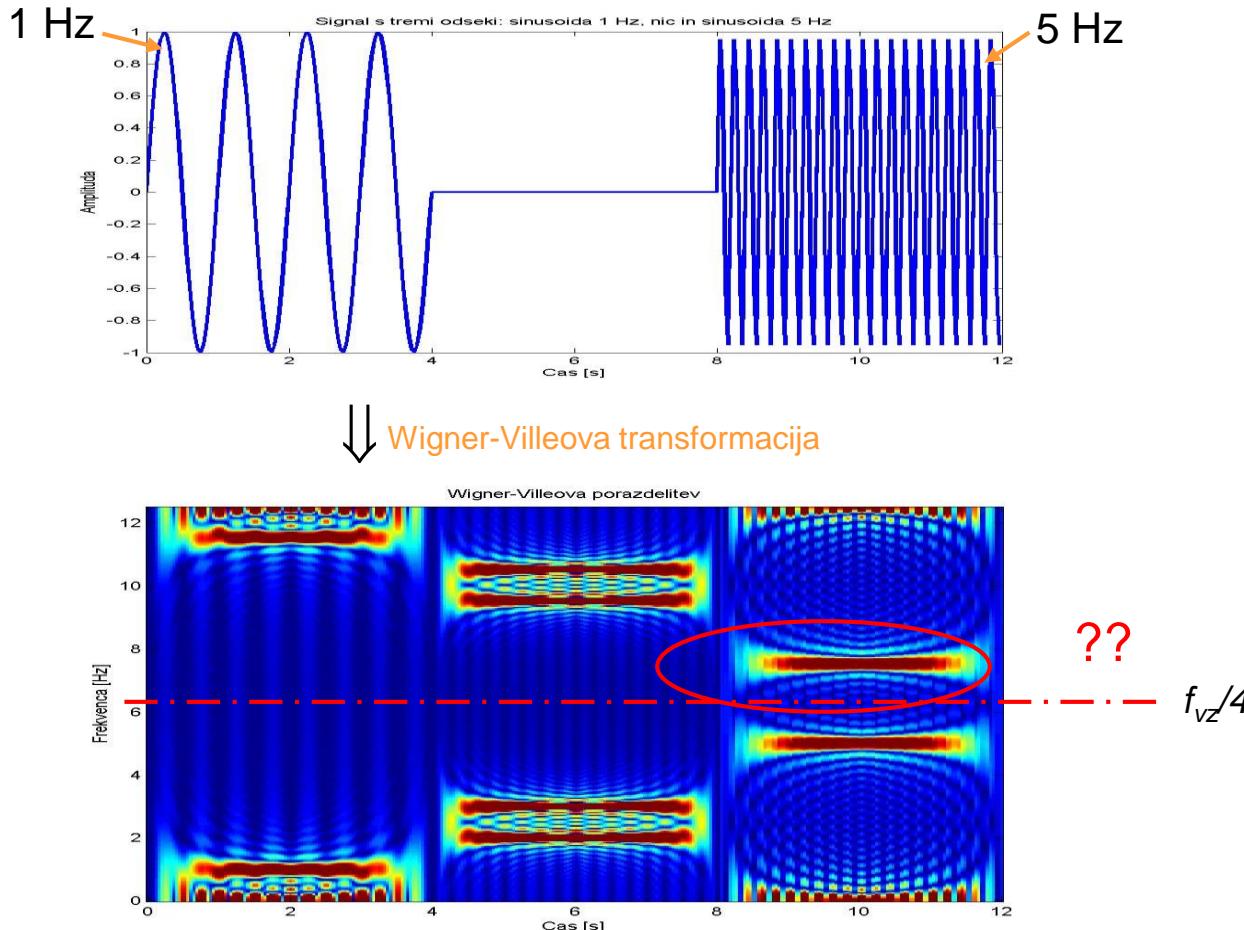
- Diskretno obliko Wigner-Villeove porazdelitve lahko izpeljemo tudi tako, da si pri njenem računanju pomagamo neposredno z diskretno Fourierovo transformacijo.
- Vzamemo signalni odsek $x(n)$ v dolžini N in privzamemo, da “interpoliramo” vzorce na polovicah vzorčevalnih intervalov po naslednjem pravilu:
$$x_1(2n) = x_1(2n+1) = x(n).$$
- Dobimo signal $x_1(n)$, $n=0, \dots, 2N-1$.
- Wigner-Villeovo porazdelitev izračunamo kot:

$$X_{WV}(n, k) = \frac{1}{f_{vz}} \sum_{m=-N+1}^{N-1} x_1(2n+m)x_1^*(2n-m)e^{-j\frac{2\pi}{2N}mk}$$

- V času se ustavljamo pri sodih indeksih v signalu $x_1(n)$ in izračunamo FFT trenutne korelacijske funkcije za celoten signal $x_1(n)$, $n=0, \dots, 2N-1$.
- Dobimo časovno-frekvenčno predstavitev z dimenzijami $N \times 2N$.
- FFT moramo izračunati N -krat, zato je računska zahtevnost Wigner-Villeove transformacije proporcionalna $N^2 \log_2 N$.
- Časovna ločljivost takšnega izračuna Wigner-Villeove predstavitev je $1/f_{vz}$.
- Ustrezna frekvenčna ločljivost je $f_{vz}/(2N)$.
- Ena glavnih prednosti Wigner-Villeove predstavitev sta hkrati visoka časovna in frekvenčna ločljivost (STFT tega ni mogel zagotoviti).

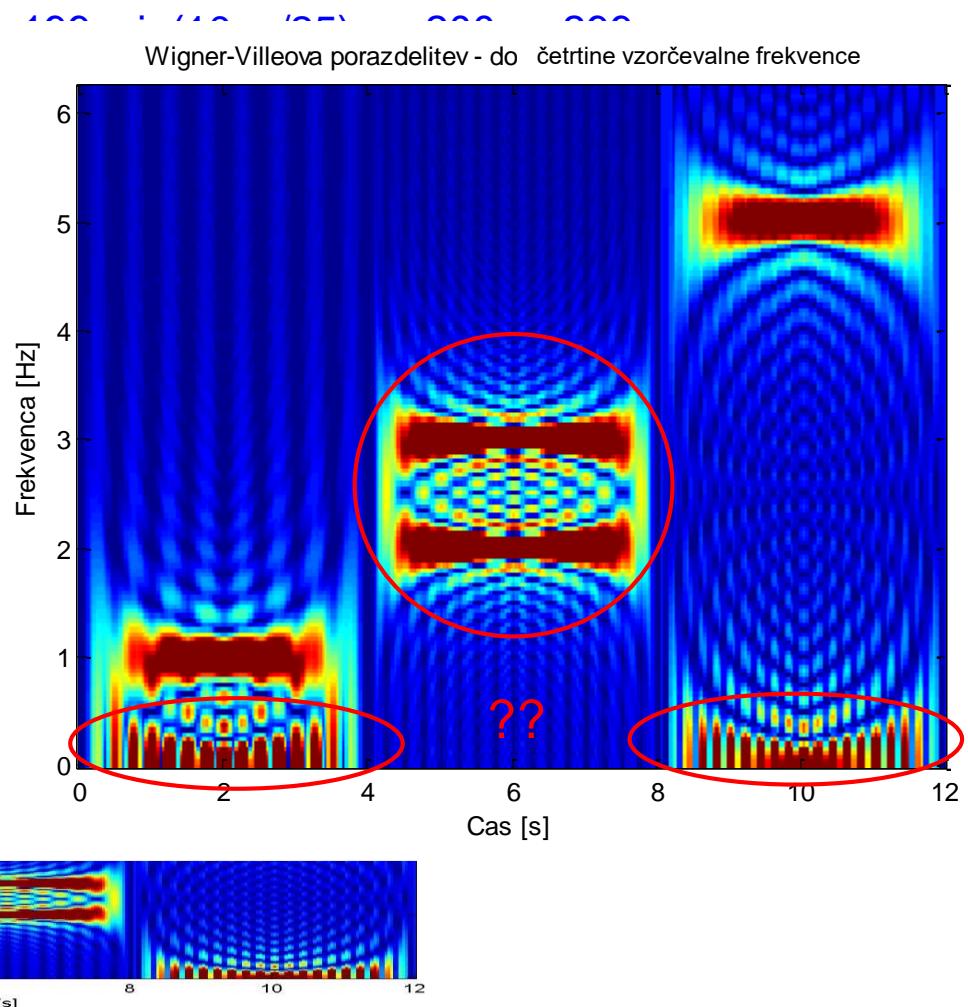
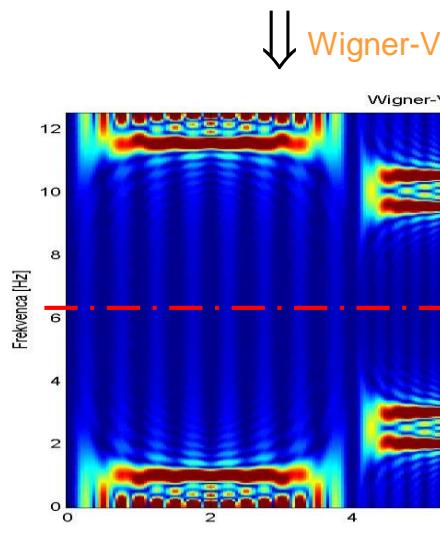
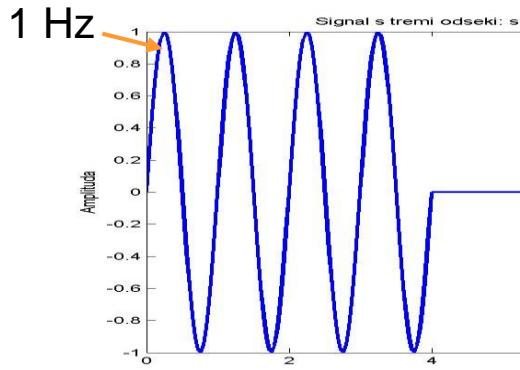
Primer Wigner-Villeove porazdelitve za kombiniran signal

- Uporabimo signal, sestavljen iz treh zaporednih časovnih odsekov:
 $\sin(2\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; 0 , $n=100, \dots, 199$; $\sin(10\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$

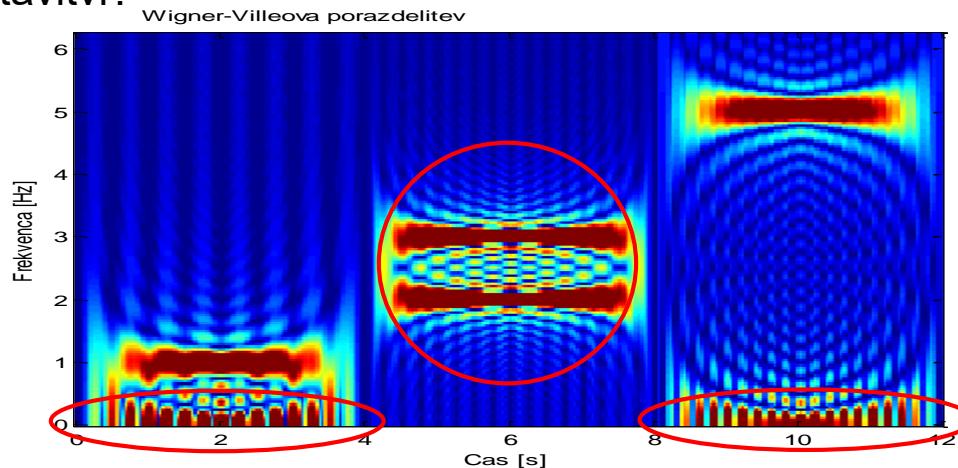
Primer Wigner-Villeove porazdelitve za kombiniran signal

- Uporabimo signal, sestavljen iz treh zaporednih časovnih odsekov:
 $\sin(2\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; $0, n=100$

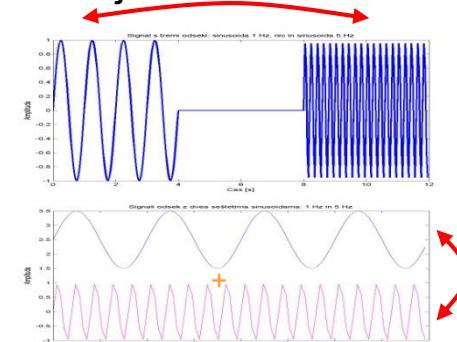
WIGNER-VILLEOVA PORAZDELITEV IN PREČNI ČLENI

- V primeru s prejšnje prosojnice smo imeli v času ločeni sinusoidi s frekvencama 1 Hz in 5 Hz. Zakaj Wigner-Villeova porazdelitev pokaže še dodatne člene v časovno-frekvenčni predstavitev?

- Tem členom pravimo **prečni členi** (*cross terms*).
- Prečni členi nastanejo v Wigner-Villeovi porazdelitvi pri vsakem večkomponentnem signalu, torej kadar signal vsebuje več sinusnih nihanj:

- v različnih časovnih trenutkih

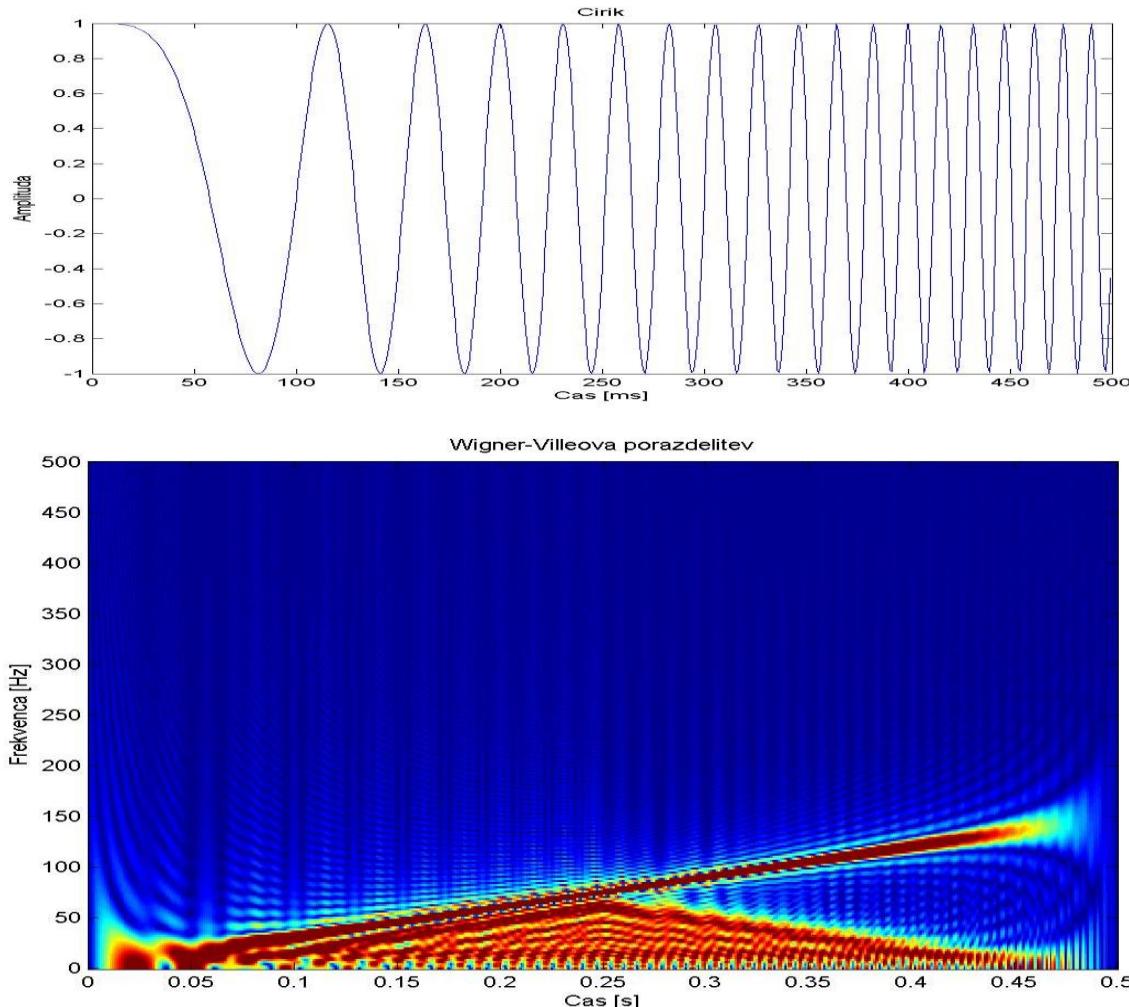
- ali oz. in z različnimi frekvencami.

VZROK ZA PREČNE ČLENE PRI WIGNER-VILLEU

- Wigner-Ville temelji na kvadratni predstavitev, saj signale obdela tako, da jih "kvadrira" – avtokorelacija.
- Vzemimo signal: $x(n) = \sin(2\pi f_1 t) + \sin(2\pi f_2 t)$.
- Wigner-Ville: $x(n)x(n) = \sin^2(2\pi f_1 t) + 2 \cdot \sin(2\pi f_1 t)\sin(2\pi f_2 t) + \sin^2(2\pi f_2 t)$
- Trigonometrični izraz $\sin(2\pi f_1 t)\sin(2\pi f_2 t)$ lahko ekvivalentno zapišemo kot:
 $\{\cos[2\pi(f_1-f_2)t] - \cos[2\pi(f_1+f_2)t]\}/2$
- Wigner-Ville za $x(n)x(n)$ zato tvori naslednje frekvence:
  - 0
  - $2f_1$
  - f_1-f_2
  - f_1+f_2
  - $2f_2$
- Dejansko bi hoteli videti le f_1 in f_2 .
- Zato pri izračunu Wigner-Villa prikažemo polovične frekvence:
  - 0
  - f_1
  - $(f_1-f_2)/2$
  - $(f_1+f_2)/2$
  - f_2

Primer Wigner-Villeove predstavitev za čirik

- Linearni čirik (*linear chirp*) je signal z enakomerno naraščajočo ali upadajočo frekvenco:

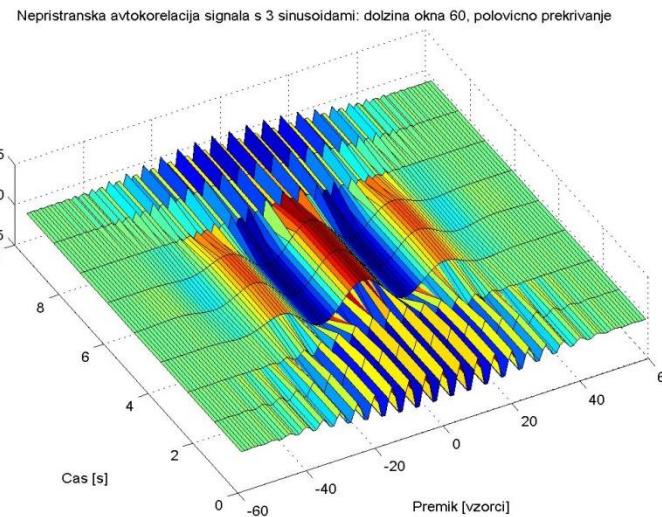

LASTNOSTI WIGNER-VILLEOVE PORAZDELITVE

- Wigner-Villeova porazdelitev ima nekaj pozitivnih lastnosti:
  - večja ločljivost kot pri STFT
  - končno definicijsko območje – Wigner-Villeova porazdelitev ima vrednost 0 pred začetkom signala in po njegovem koncu (STFT ne)
  - Wigner-Villeova porazdelitev ima vedno realne vrednosti (zaradi simetričnosti trenutne avtokorelacijske funkcije)
- Wigner-Villeova porazdelitev pa ima tudi precej negativnih lastnosti:
  - povzroča prečne člene, kar omejuje njenouporabnost
  - medtem ko je Fourierova transformacija periodična glede na vzorčevalno frekvenco, je Wigner-Villeova periodična glede na polovico vzorčevalne frekvence; pozor: spektralno prekrivanje se zato začne pri $f_{vz}/4$ (nevarnost spektralnega prekrivanja – **nujno nadvzorčenje ali uporaba analitičnih signalov, ki nimajo vsebine pri negativnih frekvencah – Hilbertova transformacija**)
  - v Wigner-Villeovi porazdelitvi se lahko pojavijo negativna območja, ki nimajo pravega pomena

ODSTRANJEVANJE PREČNIH ČLENOV

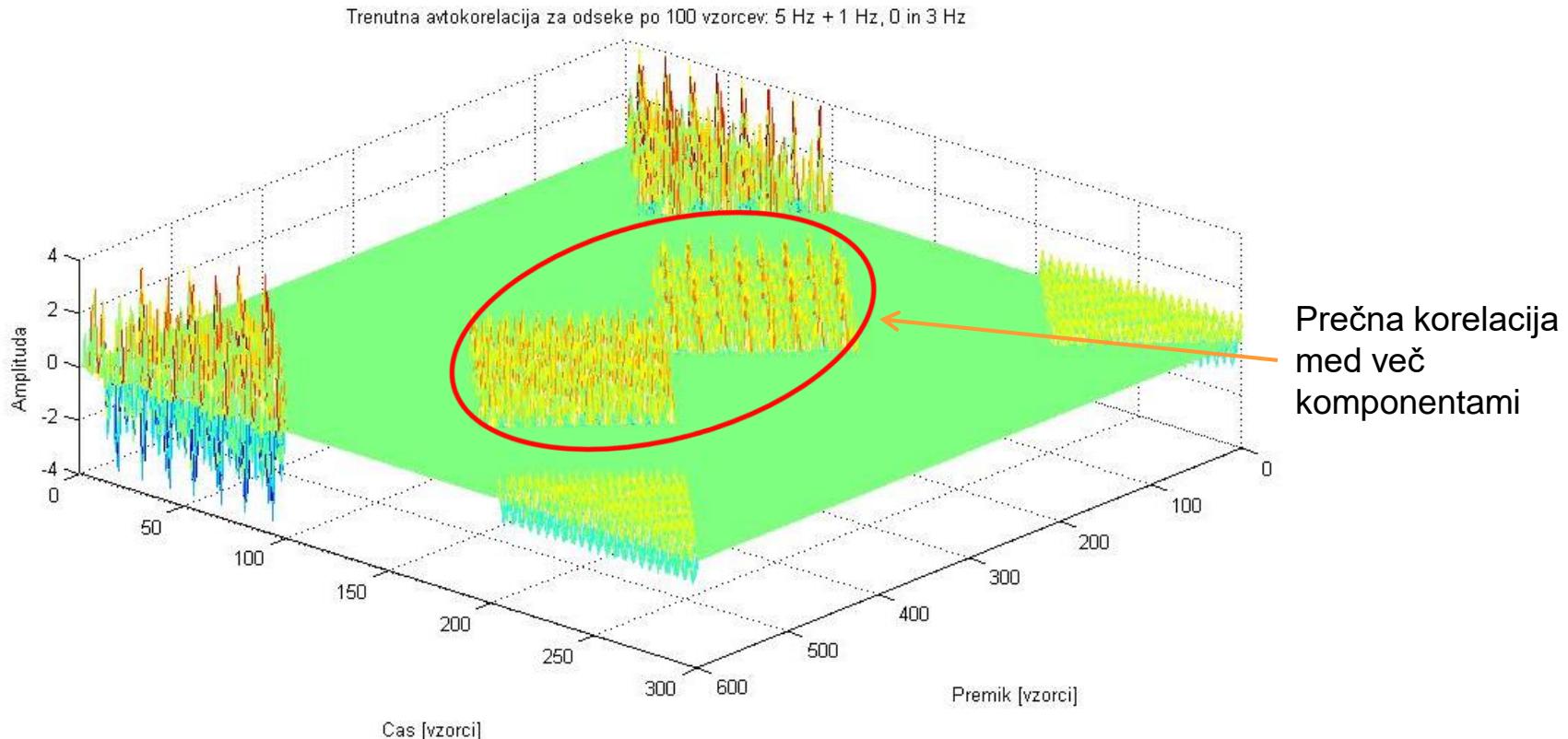
- Zakaj pri spektrogramu nismo dobili prečnih členov?
  - Odgovor: kvadrirali smo absolutne vrednosti vzorcev STFT, torej po izračunu FFT, kar pomeni, da smo FFT računali za avtokorelacijsko funkcijo opazovanega signala:

- V avtokorelacijski funkciji večkomponentnega signala se ne pojavijo medsebojni vplivi med komponentami, ker so vrednosti računane kot **povprečja v oknih**.
- Pri Wigner-Villeu računamo **FFT za trenutno avtokorelacijo** in to je razlog za prečne člene! Ne uporabljamo okenskih funkcij.

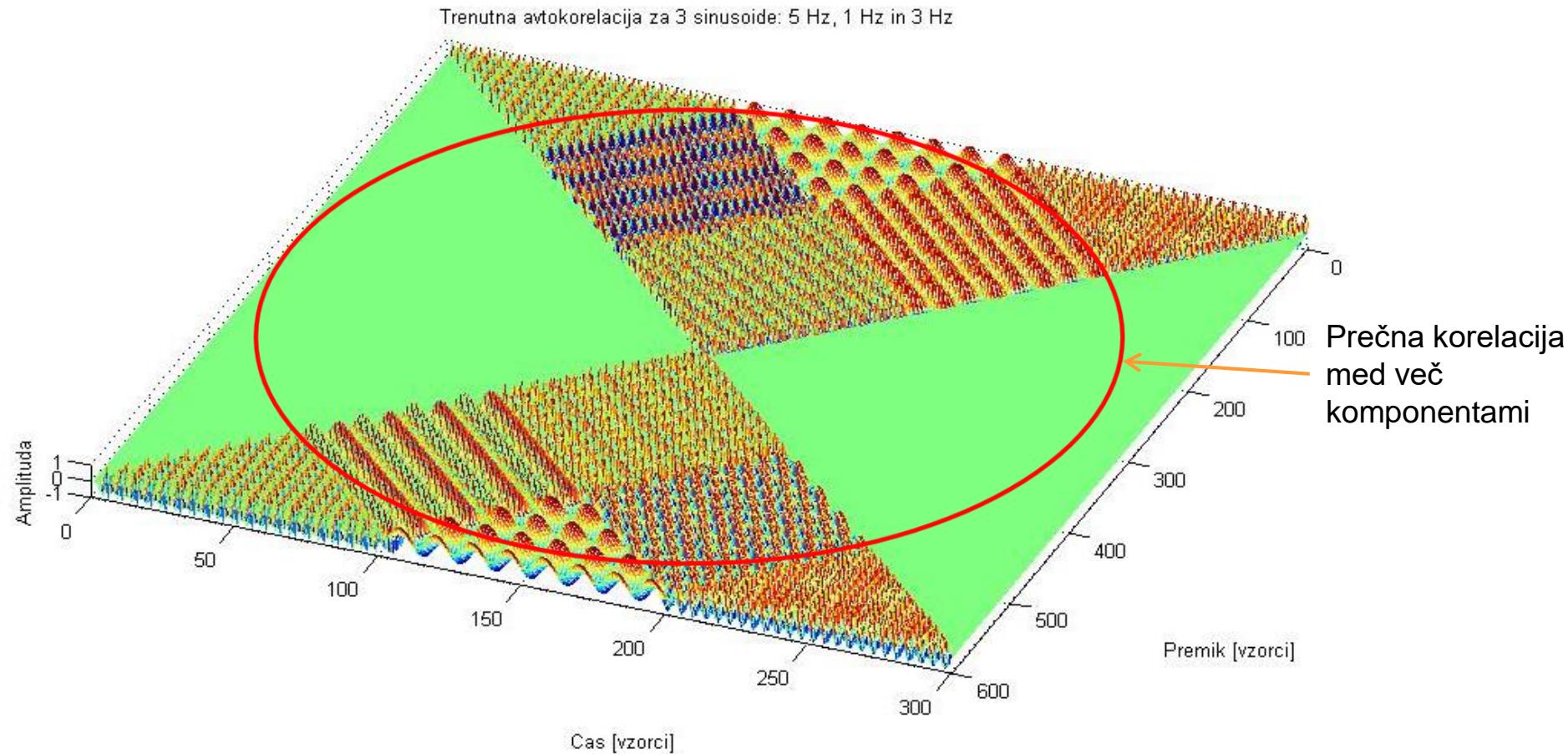
ODSTRANJEVANJE PREČNIH ČLENOV (2)

- Vzemimo signal, sestavljen iz treh zaporednih časovnih odsekov:
 $\sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; 0 , $n=100, \dots, 199$; $\sin(6\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$.
Trenutna avtokorelacija za ta signal:

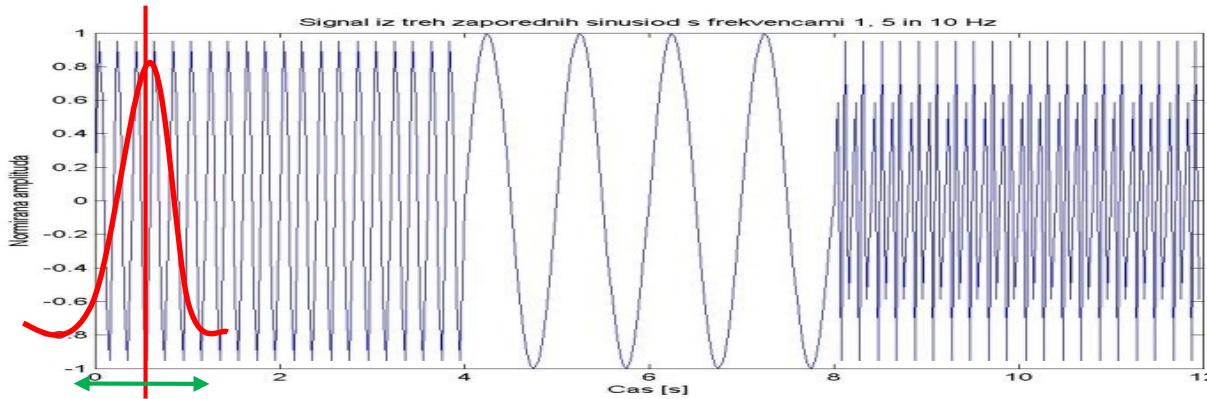
ODSTRANJEVANJE PREČNIH ČLENOV (2)

- Poglejmo še signal: $\sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; $\sin(2\pi n/25)$, $n=100, \dots, 199$; $\sin(6\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$. Trenutna avtokorelacija za ta signal:

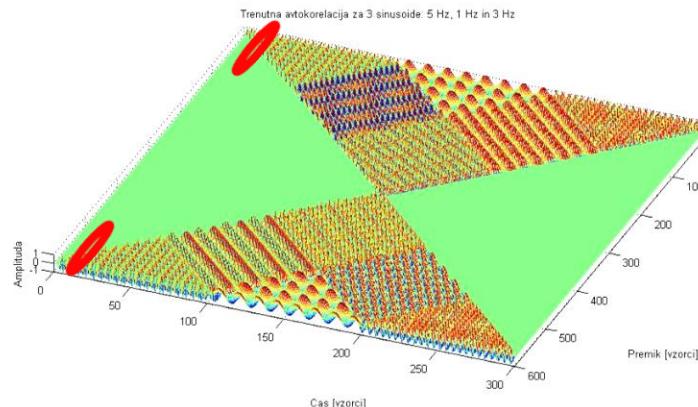

ODSTRANJEVANJE PREČNIH ČLENOV (3)

- Pri zastiranju prečnih členov si pomagamo z okenskimi funkcijami.
- Medsebojne vplive signalnih komponent omejimo s časovnimi okni (kot pri spektrogramu):

- Frekvenčno ločljivost izboljšamo z okni nad trenutno avtokorelacijsko funkcijo (glajenje frekvenčne slike):

ODSTRANJEVANJE PREČNIH ČLENOV (4)

- Prečne člene pri Wigner-Villeovi porazdelitvi torej lahko zadušimo z dvema okenskima funkcijama.
- Označimo okensko funkcijo za množenje v časovnem prostoru z $g(\tau)$.
- Označimo okensko funkcijo za obdelavo v frekvenčnem prostoru s $H(\theta)$.
- Transformirajmo $H(\theta)$ v časovni prostor s pomočjo zvezne inverzne Fourierove transformacije, in sicer v trenutku $u-t$:

$$h(u-t) = \int_{-\infty}^{\infty} H(\theta) e^{j\theta(u-t)} d\theta$$

- Uporabimo sedaj obe okni $g(\tau)$ in $h(u-t)$ pri zveznem Wigner-Villeu, tako da ju združimo v skupen zapis :

$$\begin{aligned} X_C(t, \omega) &= \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} H(\theta) e^{j\theta(u-t)} d\theta \cdot g(\tau) x(u + \frac{\tau}{2}) x^*(u - \frac{\tau}{2}) du e^{-j\omega\tau} d\tau \\ &= \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} \Phi(\theta, \tau) e^{j\theta(u-t)} x(u + \frac{\tau}{2}) x^*(u - \frac{\tau}{2}) e^{-j\omega\tau} d\theta du d\tau \end{aligned}$$

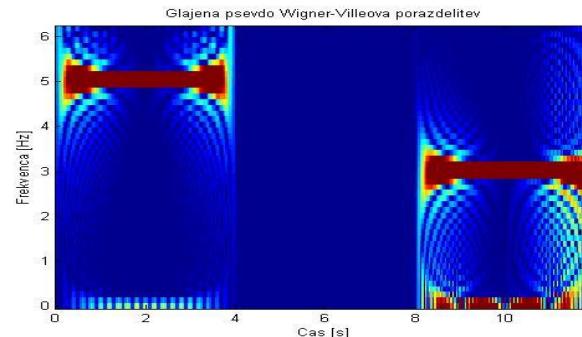
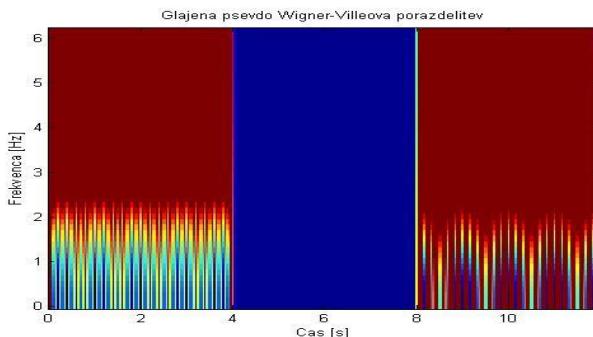
- Obe okni smo zapisali s skupno funkcijo $\Phi(\theta, \tau) = H(\theta)g(\tau)$, ki jo imenujemo jedro (kernel).
- Tak zapis se imenuje Cohenov razred in iz njega lahko z različnimi jedri izpeljemo različne časovno-frekvenčne predstavitve.

GLAJENA PSEVDO WIGNER-VILLEOVA PORAZDELITEV

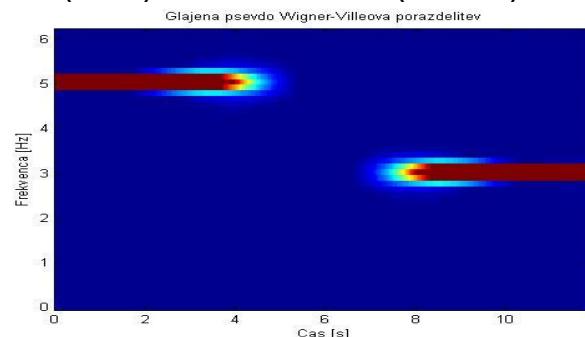
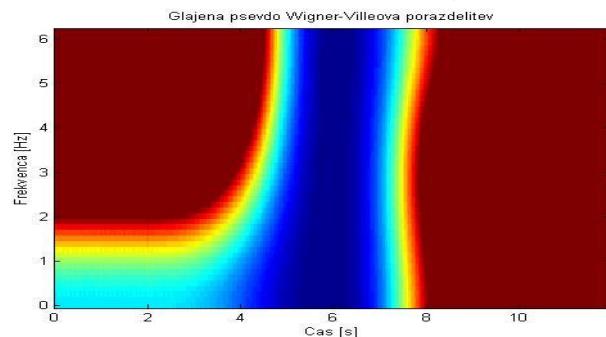
- Uporaba okenske funkcije v časovnem prostoru povzroči, da Vigner-Ville ne izhaja več iz popolne trenutne avtokorelacijske transformacije, ampak le iz omejene (kot izhaja spektrogram iz omejene avtokorelacijske transformacije).
- Okenska funkcija v frekvenčnem prostoru dodatno zgladi frekvenčno predstavitev.
- Zato dobljeni transformaciji pravimo **glajena psevdo Wigner-Villeova predstavitev (*smoothed pseudo Wigner-Ville distribution*)** - GPWV.
- Od vrste in dolžine obeh oken je zelo odvisno, v kolikšni meri uspemo zadušiti prečne člene in hkrati ohraniti dobro frekvenčno ločljivost.
- Vzemimo za primer signal
 $x(n) = \sin(10\pi n/25), n=0,\dots,99; 0, n=100,\dots,199; \sin(6\pi n/25), n=200,\dots,299$
- Uporabimo funkcijo
[GPWV,cas,frek]=tfrspwv(vh_sig,cas,cas_okno,frek_okno,f_vz,0);
- Obe okni naj bosta Hammingovi.
- Spreminjajmo njuni dolžini!

Primer za glajeno psevdo Wigner-Villeovo predstavitev

- $x(n) = \sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; $0, n=100, \dots, 199$; $\sin(6\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$
- Dolžini oken: časovno 5 vzorcev, avtokorelacijsko 5 (levo) in 99 vzorcev (desno)

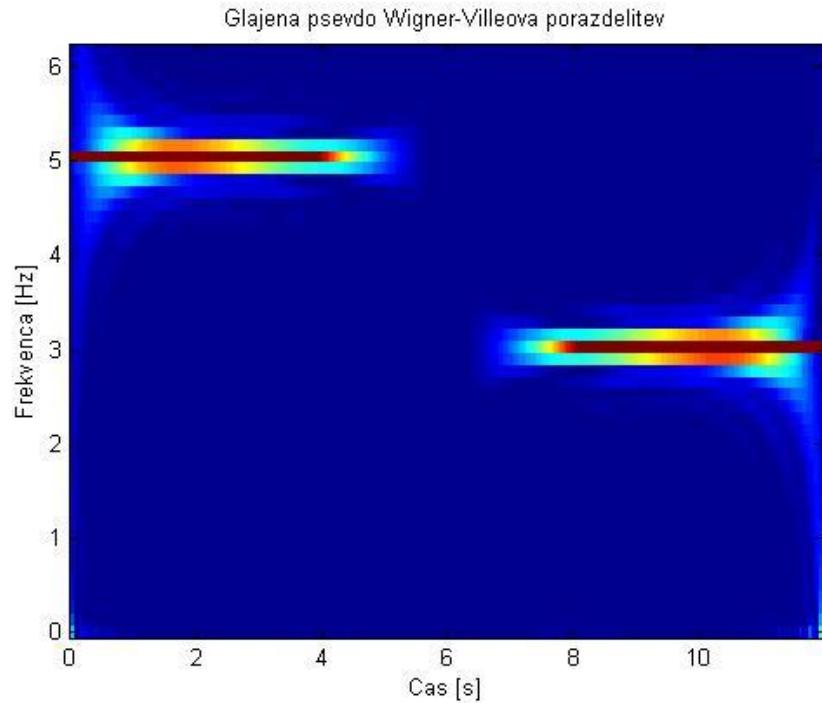
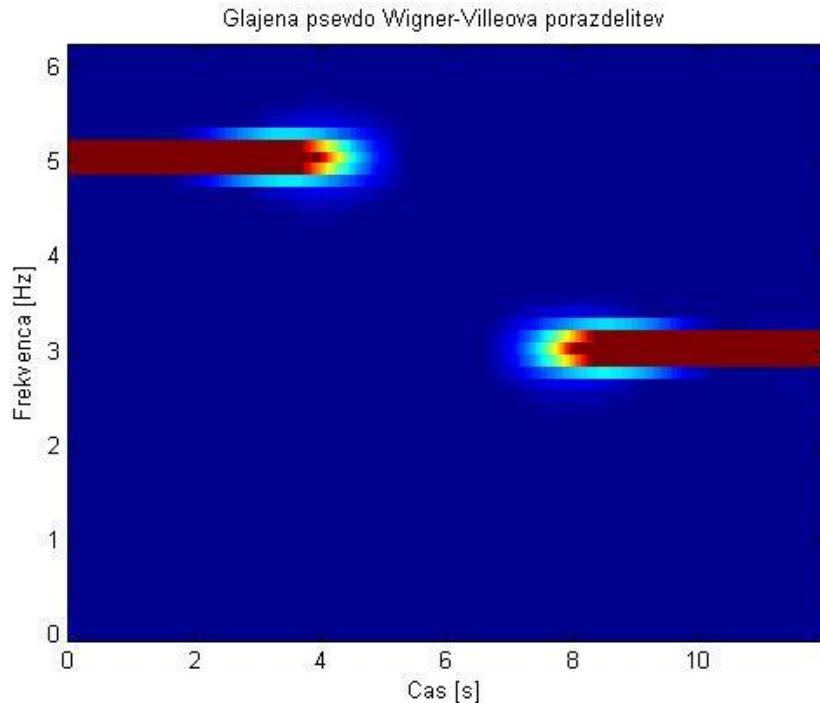
- Dolžini oken: časovno 99 vzorcev, avtokorelacijsko 5 (levo) in 99 vzorcev (desno)

- Kratko časovno okno zagotovi, da ne nastanejo prečni členi zaradi časovno ločenih signalnih komponent (sredinsko območje na slikah). Vendar pa vodi k slabši frekvenčni ločljivosti in ne zaduši dobro prečnih členov, ki nastanejo zaradi sočasnih frekvenčno različnih komponent.
- Daljše okno v času pripomore k boljšemu dušenju prečnih členov zaradi sočasnih frekvenčnih komponent in poveča frekvenčno ločljivost, ki jo daljše okno za avtokorelacijsko funkcijo še dodatno izboljša.

Primer za glajeno psevdo Wigner-Villeovo predstavitev – primerjava pravokotnega s Hammingovim oknom

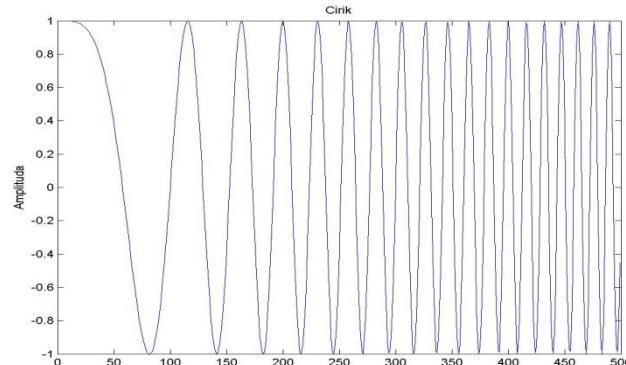
- $x(n) = \sin(10\pi n/25)$, $n=0, \dots, 99$; 0 , $n=100, \dots, 199$; $\sin(6\pi n/25)$, $n=200, \dots, 299$
- Hammingovi (levo) in pravokotni okni (desno): časovno in avtokorelacijsko po 99 vzorcev

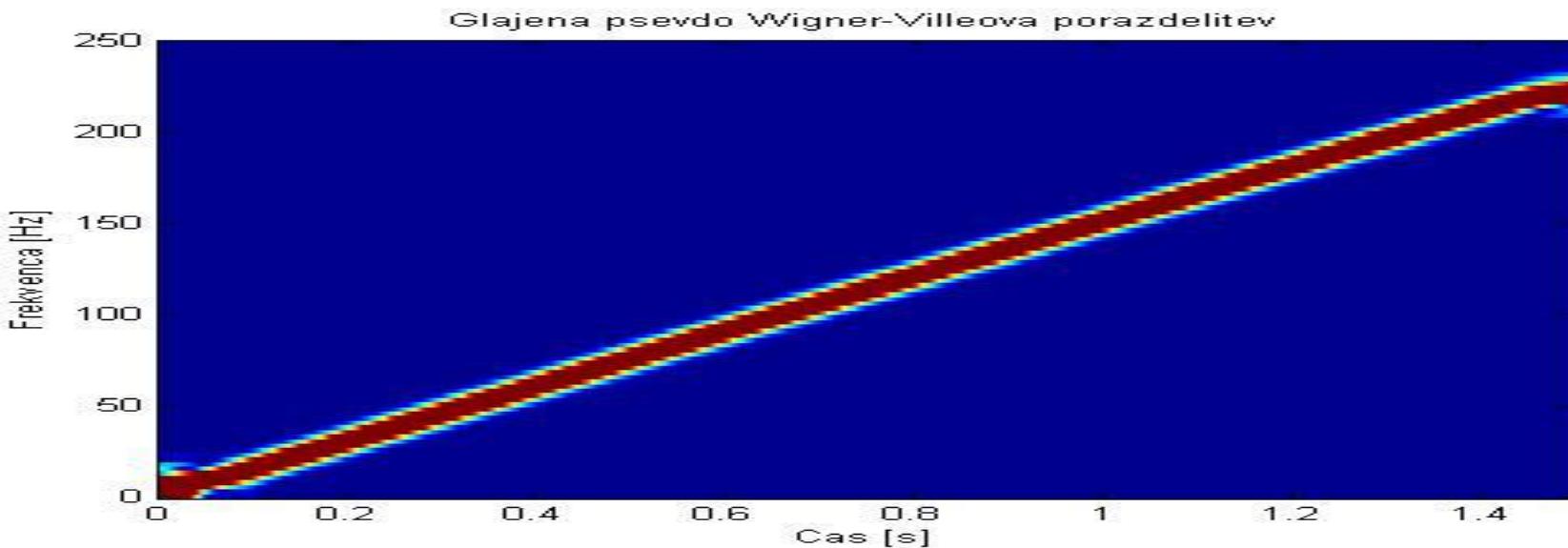
- Pravokotni okni vnašata več odstopanj pri prehodih (začetek signala in menjava območij), kar je bilo pričakovano. Sicer pa dosegata boljšo frekvenčno ločljivost.

Primer glajene psevdo Wigner-Villeove predstavitev za čirik

- In še glajeni psevdo Wigner-Ville za linearni čirik :

$$x(t) = e^{j2\pi kt^2}$$

VEČLIČNA FUNKCIJA

- V izračunu časovno-frekvenčnih porazdelitev se skriva t. i. **večlična funkcija (ambiguity function)** - https://en.wikipedia.org/wiki/Ambiguity_function:

$$X_a(\eta, \tau) = \int_{-\infty}^{\infty} x\left(t + \frac{\tau}{2}\right) x^*\left(t - \frac{\tau}{2}\right) e^{-j2\pi\eta t} dt$$

- Večlična funkcija razmakne transformiranke prečnih členov v frekvenčnem prostoru k višjim frekvencam, medtem ko samostojne člene (*auto-terms*) zadrži pri nižjih frekvencah.
- Z ekvivalentom jedra v 2D frekvenčnem prostoru, tj. $\Phi(\eta, \tau)$, moramo zato “izrezati” samo frekvence okoli izhodišča!

CHOI-WILLIAMSOVA PORAZDELITEV

- Če v Cohenovem razredu uporabimo eksponentno (Gaussovo) jedro, pridemo do t. i. Choi-Williamsove porazdelitve:

$$X_{CW}(t, \omega) = \int_{-\infty}^{\infty} \int_{-\infty}^{\infty} \sqrt{\frac{\sigma}{4\pi\tau^2}} e^{-\frac{\sigma(u-t)^2}{4\tau^2}} x\left(u + \frac{\tau}{2}\right) x^*\left(u - \frac{\tau}{2}\right) e^{-j\omega t} du d\tau$$

Choi-Williamsovo jedro (Gaussova 2D funkcija)

- S faktorjem σ nadziramo dušenje prečnih členov ($\sigma \rightarrow \infty$: Wigner-Ville).